

2907
11347
76
AUGUST PESSIACOV

SCHITE

DIN

ISTORIA CRAIOVEI

EDIȚIA II-A

1914.

Institutul de Arte Grafice „SAMITCA”, Craiova

— SOCIETATE ANONIMĂ —

SCHIȚE

DIN

ISTORIA CRAIOVEI

AUGUST PESSIACOV

SCHIȚE

DIN

ISTORIA CRAIOVEI

EDIȚIA II-A

1914.

Institutul de Arte Grafice „SAMITCA“, Craiova

— SOCIETATE ANONIMĂ —

90,045.

413/1

ALBERT TESSIER

SCHITE

DI

ISTORIA CRAIOVEI

Aug. Tessier

IMPRIMERIE DE ALBERT TESSIER, CRISTIANE
— SOCIÉTÉ ANONYME —

PREFATĂ

la a doua ediție.

Această Istorie sub titlu modest „**Schițe din Istoria Craiovei**“, bazată numai pe date positive, pe documente, monumente și inscripții, apreciată de mai mulți scriitori și publiciști însemnați în urma apariției ei în publicitate, 'și-a câștigat un loc în literatura istorică.

Ca exemplu, n'am de cât să menționez câte-va scrieri clasice ca „Istoria Eparhiei sft. Episcopii Râmnicu-Noul Severin“¹⁾, „Marquis de Ronsard (Ban Maracine“²⁾, Ronsard (Ban Maracin) est-il Roumain“³⁾ și altele.

Ediția prima, publicată într'un număr limitat, a fost curenând epuizată până la cel din urmă exemplar, o nouă se cerea.

Această de a două, o datorez inițiativei și ajutorului prin contribuție al distinșilor concetățeni, în frunte cu D-nii: Prințul G. Stirbey, Gheorghe Păianu, Ioan Pazu, General Gurgutu, Dr Argetoianu, C. R. Geblescu și alți mulți fruntași, cărora le exprim recunoștința mea.

Aug. Pessiacov.

1914, Ianuarie.

¹⁾ Sfintei Episcopii a Eparhiei Râmnicu-Noul Severin de Atanasie Episcopul Eparhiei. București 1900.

²⁾ Le Chevalier de Ronsard et le Bane Maratchine (Ban Maracin) par Ceresnes, Tours.

³⁾ Ronsard est 'il Roumain? L 'Indépendance Roumaine 1 Nov. 1911.

PREFATĂ

la prima ediție.

Istoria nu se inventează, ca ori-ce altă născocire a minții omenesci; ea adună și leagă fapte și evenimente petrecute, le pune în ordine cu consecințele ce izvorăsc din ele, și le narează—le transmite mai întâiu prin viu graiu, din tată în fiu, din generație în generație și apoi prin scrisoare. —

Câte odată în lipsă de cea scrisă, se ține seama și de cea verbală, când faptele și evenimentele sunt verosimile și în armonie cu legile firești, cari le-au născut, așa că adesea un mit, un *înșiră-te mărgărite*, s'a văzut conținând un sâmbure, un fond de cel mai curat adevăr, deși îmbrăcat și îmbrobodit în închipuiri fantastice, plăcute spiritului naiv și poetic al popoarelor.

Așa bună oară, s'a văzut cum simpla și reala femeie *Lupa* a lui *Festus*, a devenit legendara lupoaică, la al cărei sân abondent s'au hrănit și au crescut cei doi geniali gemeni, al căror nume erea să rămăne neșters pentru eternitate din istoria lumii; — și cum această închipuire nefirească a rămas ca emblemă până în ziua de astăzi.

Cine nu cunoaște la noi, sau n'a auzit de legenda Bălții *Craiovița*, sub ale cărei ape mocirloase ar fi zăcând Craiova de altă-dată — ca o a doua Sodomă și Gomoră în vechia Dacie a lui Traian? —

Pentru cei cari nu o cunosc le recomandăm o clasică bucată literară *) scrisă de o pană măiastră a unei craiovence, licențiată în litere, D-ra L. Chițu, demnă fiică a Craiovei și a numelui ce-l poartă.

Ei bine! dacă vom desbrăca această tradiție a Craioviței

*) *La légende de Craiovitza*, publicată în «La Petite Roumanie» Supplément hebdomadaire No. 15 din 24 Ianuarie 1900.

de ceea ce are supranatural, imaginar și poetic, vom descoperi și un fond de adevăr, adevărata istorie a Craiovei, așa dupe cum a existat—s'a prefăcut în pulbere și în cenușe și s'a reedificat și reînviat.

Cetate, sat sau cătun în timpul străvechiu al Dacilor, va fi fost și arsă și pustiită și distrusă până în temelii, dupe cum se ved reproduce câte-va exemple pe memorabila columnă din cetatea eternă a lui Traian.—Va fi fost reclădită și repopulată în scurtul timp al Domniei Romane, ca în urmă să fie trecută din nou prin foc și prin sabie de o mulțime de barbari, cari n'aveau obiceiul să doarmă sub un înveliș de casă,—nu este de cât o istorie adevărată.

În cursul *schitelor* de față vom vedea cum și alte lucrări omenești—unele au perit și s'au șters până și suvenirea lor, iar altele sunt pe cale chiar sub ochii noștri, a trece printre *înștră-te mărgărite*, într'un viitor foarte apropiat!

Spre a sustrage de la această soartă, ceea-ce a mai rămas Craiovei din alte timpuri..., iată scopul acestor schițe, care nu sunt nici veră o noutate, nici n'au pretenția de a fi o istorie a urbei noastre.

Simple note luate în *ore de far-niente*, ca o distracție de la zilnicele ocupațiuni profesionale, și date la lumină numai dupe îndemnul unor amici vechi, iubitori de lucruri bătrâne, mult dacă ele vor putea servi drept material pentru alt-cine-va mai competente, și mai special într'o materie atât de vastă și de importantă — cum este istoria unei urbe ca Craiova, și pentru care se mai cere pre lângă erudițiune și alte mijloace:—muzeu, archive, biblioteci... de care noi provincialii nu putem dispune.

Lipsa unor atari mijloace și mai cu seamă neputința de a revedea și consulta archiva Episcopiei Râmnicu, foarte bogată în documente relative, ne-a și făcut ca pentru data asta să nu dăm de cât o parte din aceste schițe — rămăind ca într'o ediție apropiată să le dăm și restul.

A. Pessiacov.

CAPITOLUL I.

Craiova—Bănie.

În fruntea rarelor noastre orașe, care 'și-a' păstrat cu presistență numele său Roman, este fără îndoială *Severinul*, și astăzi *Turnul-Severinului*, dupe al cărui nume întreg teritoriul dintre Tisa și Olt, parte din Dacia-Traiană, — în tot decursul evului mediu, s'a chemat țara Severinului, Banatul Severinului, la scriitorii de pe timpuri *Terra de Seurino—Zevrinensis, Seweriner Banat, Szörényi-Bánság*, etc., etc.¹⁾

Dupe vechiul leatopisăț al Țărei Românești, tot Severinul se dă ca primul scaun al Banilor Basarabî, ai acelor șoimi carpatini, cari au întemeiat și Domniatul unit al Țărei Românești—*Широкая*, și dintre cari unul, a dus faima cavalerismului lor până în inima Franței — pe malurile Senei!²⁾

¹⁾ Până când filologia 'și va spune ultimul său cuvânt asupra originii numelui de Severin, noi am rămas la părerea celor cu latinitatea, pentru că și Severinul a putut rămâne în suvenirea și graiul poporului nostru tot așa de bine ca și Motru de exemplu, de la Amutria — Amutrium și altele.

²⁾ Cunoscuta frumoasă legendă a Banului Mărăciine—mai corect—*Măceșianu*, pare a avea un fond de adevăr după cele ce găsim scrise despre familia Marchizului de Ronsard, — din care extragem următoarele ca curiozitate:

„On pretend que Louis de Ronsard étoit issu d'un Bauduin cadet d'une grande maison, sur les confins de Hongrie et de la Bulgarie, le-

Iată cum vorbește cronica, sub titlul: Istoria țării Rumânești, de când o au descălecat pravoslavnicii creștini:

„Însă dintâiu izvodindu-se din *rumîni*, cari s'au despărțit de la romani, și au pribegit spre miază-noapte. Deci

quel avoit amené une compagnie de gentilshommes au Roi Philippe de Valois. On pretend même qu'il se trouve une seigneurie appelée le Marquisat de Ronsard, dans l'endroit ou le Danube voisine de plus près le pays de Thrace; — au reste l'auteur que je cite n'a fait que traduire en prose ce que Ronsard avoit raconté de son extraction dans l'une de ses élegies. Du Perron fit ce même conte, mais au lieu de la Bulgarie il mit la Moravie. Les recueils des plus belles pièces de poëtes françois imprimé l'an 1692, contient une vie de Ronsard où on le fait originaire de Hongrie et de Bulgarie. Si cela n'est pas absurde, c'est du moins une falsification; care la tradition de cette famille ne donne pas deux patries a ses ancêtres, mais seulement une, sur les confins de la Hongrie et de la Bulgarie. — Ce sont les termes de Claude Binet et voilà à quoi l'on s'expose lors qu'on veut changer les termes de ses originaux, soit pour abreger, soit qu'on les trouve trop vieux. Il ne falloit pas supprimer ici le mot de confins”.

„Se pretinde că Louis de Ronsard se coboră dintr'un Baduin cadet, care aparținea unei case mari, între hotarele Ungariei și Bulgariei și care adusese o companie de gentilomi Regelui Filip de Valois. Se pretinde chiar că există o signorie numită Marchizatul de Ronsard în regiunea unde Dunărea se învecinește în cea mai mare apropiere de țara Traciei; — de alminteri autorul, pe care 'l citez nu a făcut de cât să traducă în proză ceea ce Ronsard povestise despre origina sa într'una din elegiile sale. Du Perron povesti în același fel, dar în loc de Bulgaria a pus Moravia. Colecțiunea celor mai frumoase bucăți ale poeziilor francezi, tipărită în anul 1692, conține o descripție a vieții lui Ronsard, unde se arată că este originar din Ungaria și Bulgaria. Dacă aceasta nu este absurd, constituie cel puțin un falș; de oare-ce tradițiunea acestei familii nu dă două patrii strămoșilor săi, ci numai una, între hotarele Ungariei și Bulgariei. — Așeștia sunt termenii lui Claude Binet și iată la ce se expune cineva, când vrea să schimbe termenii originalelor sale, fie pentru prescurtare, fie că sunt socotiți ca prea învechiți. El nu trebuia să suprimă cuvântul de hotare”¹⁾.

Noi adăogăm la critica autorului, că pe timpul lui Filip de Valois, nu exista altă signorie — între aceste hotare, de cât Banatul Severinean, unde anume în județul Dolj se găsesc moșiile Măceșurile, rămase până azi în familia Basarabă.

¹⁾ Dictionnaire Historique et critique par Mr. Bayle. Rotterdam MDCCXV —cuvântul Ronsard.

trecând apa Dunării au descălecat la Turnul Severinului, alții în țara ungurească pre apa Oltului și pre apa Murășului și pre apa Tisii, ajungând până la Maramureș. Iar cei ce au descălecat la Turnul Severinului, s'au tins pe sub pôlele munților până în apa Oltului, alții s'au pogorit pre Dunăre în jos; și așa umplându-se locul de ei au venit până în marginea Nicopolii. Atunce s'au ales dintr'ânșii boiarii cari au fost de neam mare și puseră banoviț, un neam ce le ziceau *Basarabi* să le fie lor cap, adecă năși; așezară întâiu să le fie scaunul Turnul Severinului; al doilea scaun la Strehaia; al treilea scaun s'au pogorit la Craiova; și așa fiind multă vreme au trecut tot ei oblăduind aceale părți de loc".

Iară când au fost cursul anilor de la Adam *Сѣчу*, fiind în țara ungurească un voevod ce l'au chemat *Radul Negrul* voevod, mare Herteg pre Almăș și pre Făgăraș, rădicatu-s'au de acolo, etc. etc.¹⁾

Cum vedem, dupe Severin în frunte vine Strehaia,.... iar al treilea *scaun* s'au pogorit la Craiova.

Adevărat că cronicarul nu ne spune nici când, nici cine a fost *primul Ban* ales de Severineni din neamul Basarabilor, precum nici care Ban 'și-a stabilit mai întâiu scaunul la Craiova; dar în schimb știm din alte izvoare istorice atât, că începând cel mai puțin de la *Tugomir* până la *Mircea* și mai încoa — mult timp a trecut și mult sânge s'au vărsat pentru păstrarea acestui *leagăn* românesc, acest pământ *clasic*, care le păstra o mulțime de monumente și suvenirii sacre din timpurile lui Trajan și ale lui Alexandru Sever.

Și înflăcărați de un incomparabil și caracteristic

¹⁾ Ne am servit de un manuscris al nostru — care se vede a fi o copie contemporană lui Radu Popescu, — manuscris interesant despre care vom vorbi altă dată.

amor pentru legea și *moșia lor strămoșească*, au luptat toți Basarabi, vitejește pre cât timp s'au putut, și în așa fel în cât poate că nici n'ar fi fost învinși de trufașii lor vecini și pretendenți la aservirea lor de la Nord,—dacă spre nenorocire,—n'ar fi intervenit în acele lupte seculare și cei alți vrăjmași de la Sud, consângeni asiatici ai celor dintâi, — îngrozitorii și fanaticii sectari ai falșului profet Mahomet.

Numai astfel, înghesuiți din două părți, și de la miază-zi ca și de la miază-noapte, Basarabi s'au văzut constrinși ca să 'și tot coboare scaunile lor, și al Băniei ca și al Domniei, tot mai la vale spre centru în inima țării, lăsând vrăjmașilor de la Sud tot litorarul transdanubian până la Mare, iar la Nord—transmuntenele Amlașul — Făgărașul și Severinul.

Or cum și or când, — Severinul pierdut și Strehaia fiind prea aproape de noul hotar al Banatului ce rămânea românesc, Craiova primește în sinul ei scaunul puterii lumești—pe al marilor Bani, iar Râmnicul-Vâlcei pre cel bisericesc al Episcopiei Noul Severin.

Ca primul Ban al Craiovei să fi fost tot un Basarab, lucru este foarte posibil; dar că acest întâiul Ban n'a fost altul fără numai bătrânul Barbu Craiovescul, fondatorul Monastirii Bistrița,—este mai mult de cât discutabil—este probat chiar, mai întâi, pentru că din singurul titlu de *КРАЙНЕСКИ* nu se poate conchide că el să fi fost și primul ca Ban al Craiovei, știut fiind că și ceilalți bani, fie că s'ar fi chemat Barbu, Radu, Mihaî sau ori-cum, toți ereau Cralevscai în acest sens—adecă Craiovești—mai corect ai Craiovei; și al doilea pentru că cel puțin cu o sută de ani mai

'nainte de Barbu găsim pe un altul cu numele de *Radu*, în trei documente și anume: într'un hrisov al lui Mircea din 1399, Mai 11, Giurgiu, în care se vede figurând în fruntea martorilor „*Radul Ban*“ și în două documente din 1427 — din Westmünster și 1434 din Londra, prin care regele Angliei Enric al VI-lea, acordă emigrantului român *Radul Ban de Craiova*, o pensiuine de 40 libre de argint.¹⁾

Cât despre mai marea sa mai mica Ei importanță ca oraș, mai 'nainte de stabilirea scaunului Băniei într'insa, n'avem alte date istorice, afară de cele ce ni s'au dat de *Originele Craiovei*, și anume că, împreună cu ținutul dintre Dunăre-Olt și până la munte, anume Craiova a fost dată de zestre unei fete a lui Alexandru Basarab pre la mijlocul secolului al 14-lea, și că în preajma Ei s'ar fi repurtat faimoasa victorie a lui Mircea cel bătrîn asupra lui Baiazet Fulgerul, pre la finele aceluiași secol.²⁾

În lipsă de orî ce alte date asupra acestui punct, nu putem zice, de cât că și Craiova, nu erea ceva mult mai de seamă, decât ceea ce ereau și cele-l-alte orașe din restul țării,—ba chiar ce ereau mai toate orașele de prin țările din prejur și de aiurea din nordul Europei, adecă cu micî și rarî excepțiuni — niște orașe în cea mai mare parte numai de lemn.

Se vede că lemnul fiind primul material al primului arhitect, care 'și-a construit o locuință omenească, a persistat mult timp să înlocuiască piatra și cărămida arsă, nu numai în nordul dar și prin centrul Euro-

¹⁾ B. P. Hajdeu, *Archiva Istorică*, Tom. I, part. I, 1865, p. 88—98.

²⁾ B. P. Hajdeu «*Originele Craiovei*» București 1878.

pei, dovadă avem pe lângă date contemporane și existența până în ziua de astăzi, a multor orașe de prin Rusia, Suedia și Norvegia în mare parte numai de lemn, — și a o mulțime de biserici din Transilvania tot de lemn, într'un stil adesea foarte pitoresc.

Se pretinde, că chiar catedrala Parisului și a Strsburgului să fi fost în vechime tot numai de lemn.¹⁾

Din datele contemporane, și care ne privesc direct pe noi, putem cita mai întâiu o Diplomă a regelui Ungariei, Andrei al II-lea din 1211, prin care între alte privilegii ce le acordă cavalerilor Teutoni aduși în țara Bârsei (Burzenland) se vede și „acela” *ca să 'și poată construi cetăți și alte orașe de lemn.*²⁾

Orașe și *cetăți* de lemn, ca să apere hotarele regatului de dese incursiuni ale Cumanilor!

Dupe aceia cronica noastră menționată care ne spune, că „*Radul Negrul dupe ce a descălecat la Câmpulung, a coborât la Argeși unde acolo 'și-a făcut oraș nou, și curți de piatră și case Domnești, și o biserică mare și frumoasă.*”

De unde noi conchidem că regula erea lemnul, iar piatra — cărămida, excepția.

Apoi vestitul Arhidiacon al patriarhului Macarie, Pavel de Alepo, călătorul care a văzut și a descris curțile Domnilor noștri *Matei Basarab* și *Vasile Lupul*, ne dă o idee despre casele orașelor noastre din Moldova și Țara Românească:

¹⁾ Journal des Voyages, 1895—1896.

²⁾ Doc. Hurmuzache Densușianu, Vol. I, p. 82, .. et ad munimen Regnir contra Cumanos castra lignea et urbes ligneas constracre permisimus...

„Toate casele sînt de lemn și vălătuci, cu acoperișuri înalte și oblice ca spatele cămilei, în cât ninsórea nu se poate ține pe ele. Înăuntru sînt aședate lavițe de jur împrejur și o masă în mijloc, ca în casele Frâncilor“.¹⁾

Și în fine anonimul fraților Tunusli, în care găsim că nu mai departe de 1770 Craiova față de 30 de biserici de lemn abia avea 13 de piatră cu monastiri cu tot“.²⁾

Am insistat asupra acestui punct, ca să arătăm între alte cuvinte pentru ce noi — mai 'nainte de așezarea scaunului Băniei într'însa, nu ne putem închipui o Craiovă în alte condițiuni mai favorabile de cât ale celor l'alte orașe, și cum ne explicăm și cel alt fapt, adică că nu găsim în urbea noastră nici biserică, nici veri o altă clădire, a cărei vechime să treacă dincolo de veacul al XVI-lea.

Un simplu oraș, ca toate cele l'alte orașe medievale, în marea lui majoritate numai cu case, biserici și alte clădiri de lemn, excepție doară făcînd numai *curțile boerești* ale proprietarului moșiei Basarab, căruia toți locuitorii, neguțătorii și meseriașii erau supuși la toate angaralele timpului, cum vom vedea mai la vale; iată ce erea Craiova înainte de a fi al treilea scaun al marilor Bani—stăpînitorii celor cinci județe de dinco de Olt.

Odată cu așezarea Băniei însă aci, începe și epoca Ei de creștere și de mărire, ca o urmare firească a lucrurilor omenești, căci nu se putea ca Bănia să nu atragă dupe sine și pre toți boerii mari și mici, înce-

¹⁾ Emilia Cioran. Călătoriile Patriarh. Macarie, București 1900, p. 4.

²⁾ Ἱστορία τῆς Βλακίας, ἐν Βίεννῃ τῆς Ἀυστρίας. 1808 p.

pînd de la boerii Divaniți — până la cel din urmă logofețel și postelnicel de scaun.

Și cum toți acești dregători cu *treti logofeț* în cap — cu al *doilea Portar, Armaș* și alți o sumă de *slujitori*, urmau ca să fie aproape de scaun și pre lângă Marele Ban, ei fură nevoiți a-și căuta locuințe și a se stabili în Oraș, unde nemulțumiți numai pre cele ce le aflară la îndemână de lemn, în curînd începură cu permisia proprietarului a-și clădi case și curți spațioase — apoi biserici și Monastiri frumoase numai de zid.

Dupe exemplul lor veniră și alții cari aspiraū ca să e ia locul; apoi și câți-va neguțători și alți tîrgoveți mai instăriți; și la urmă și din cele l'alte bresle de meseriași—argintari, bogasieri, brașoveni, cojocari etc. etc., până ce cu timpul și treptat, pre cât viforoasele timpuri și împrejurări aū permis, orașul se tot mări, crescū și se înfrumuseță de luă acel aspect măreț și pitoresc, care a făcut pe Dionisie Fotino — (ca și cum ar fi fost un Craiovean,) să zică că „în adevăr acest oraș merită numele de a doa Capitală a Țărei Românești“. ¹⁾—

Și în tot acest restimp de veacuri, la câte evenimente mari și glorioase, și la câte drame sângeroase nu va fi fost ea martoră?

La câți bărbați distinși—oameni de stat și căpitani viteji, cari aū ilustrat numele de Român și de Basarab n'a fost Ea — or leagăn or numai scoală?

Dar și câte nevoi, arderi și jefuiri n'a trecut preste zidurile Ei mereū distruse și refăcute!

¹⁾ Dion. Fotino. Istoria vechii Dacii pag.....

La multe—dacă nu la toate din întrebările noastre, vom afla câte un răspuns, cu ajutorul puținelor monumente ce ne-a mai rămas, căci nu e biserică sau monastire, nu e adesea o cruce sau o simplă piatră sgâriată și uitată, care să nu ne fi păstrat și amintirea fie a unui nume ilustru, fie a ver unui eveniment măreț sau dureros — ca niște episoade adevărate, deși răslețe și aproape uitate ale acestei vechi capitale a Olteniei!

Cetatea Banilor. — Casele Bănesci.

Este fapt generalmente cunoscut, că aproape singurele monumente istorice care au străbătut veacurile până la noi, sînt *Bisericile* și *Monastirile*; și că din aceia că nici una din ele nu datează mai 'nainte de veacul al XIII-lea, s'a tras de unii scriitori un argument mai mult contra teoriei continuității poporului Român în vechea Dacie a lui Trajan.

Lăsând la o parte temeinicia sau falșitatea argumentului, ca străin de subiectul nostru, vom spune numai că, ceia ce este adevărat pentru țara întreagă, este și pentru Craiova, lucru de alt-fel remarcat de mine și cu altă ocaziune ¹⁾ că adecă: din cele douăzeci și patru biserici aflătoare astă-zî în orașul nostru, și exceptând numai pe singura Sf. Dumitru, toate cele l'alte sînt de o dată recentă, abia din veacul al XVIII-lea, în plin secol al Domniei Fanarioșilor.

Dar de aci, din singurul acest fapt, se poate oare trage imediat și fără nici o rezervă concluziunea, că Craiova n'ar fi datînd de cît de la un Ipsilant sau un Mavrocordat oare-care?

Absurditatea este atît de patentă, în cît nu merită nici un răspuns, sciut și documentat fiind din reali-

¹⁾ Biserica sf. Dumitru Băneasa, Craiova, 1881.

tatea faptelor că cu multe veacuri înaintea bisericilor de piatră, Craiova a existat și chiar ca capitală a Banatului și fără biserici de piatră — având prea destule dacă nu chiar prea multe de cele de lemn.

Afară însă de biserici, alte clădiri de piatră, fie private, fie publice, să nu fi existat oare cel puțin de la întemeierea Ei ca reședință a Băniei, până la primele biserici de piatră ?

Câmpu-Lungul, Argeșul, Târgoviștea, 'și au avut curțile lor de piatră, și rămășițele acestora vedem că au înfruntat și maltratările timpului și pe ale oamenilor până în zilele noastre. Numai *Craiova* — Ea singură să fie o excepție de la regula generală ?

Dar *Bănia* mai veche chiar și de cât *Domnia* și-a avut și Ea curtea ei, Divanul cu toți ceil'alți judecători, Portari, Armași, slujitori cu căpitani, sutași și stegarii armatei Ei ; cu un cuvânt 'și-a avut tot acel personal neapărat și necesar orî-cărei Domnii ! — Unde 'și-au ținut boerii judecători, presidați de Marele Judecător, divanul lor ? Unde să se fi adăpostit armășei, dorobanții, pușcași și cele-l'alte steaguri, care formau cadrele permanente ale acelei armate proprii Băniei, care pe timpul lui *Mircea cel bătrân* a înfrînt cerbiția *Enicerilor lui Baiazet la Rovine*, iar pe timpul lui *Mihai Viteazul* trufia husarilor lui *Andrei Batory la Șelimber* ? Fost-au ore această Curte întreagă, cu case, magazine, depozite de arme, de muniții, cu zidurile de apărare și cele-l'alte numai de lemn, iar locuințele tuturor slujitorilor numai în bordeie sau în barace de lemn ? Și dacă la toate acestea nu putem nici ipotetic răspunde, de cât cu un nu, nu ne ră-

mâne de cât să cercetăm ca să aflăm *unde* și *ce* a fost și ce a mai rămas din ele !

În ce privește vechia Curte boerescă — mai nainte de instalarea scaunului Băniei în Craiova, — Casele proprii ale Basarabilor, proprietarii moșiei, răsfoind archiva Episcopiei, sînt acum vre-o două-șeci de ani, noi le am dat de urmă și le știm și în ce stare și în a cui posesie se află ađi.

Până la ultimul Basarab, *Brâncoveanu*, aceste case (numite și bănești ca și biserica Băneasa) au fost locuite, dupe toate probabilitățile, când de unul, când de altul din membrii acestei vechi familii. În urma acestui Domn și a repetatelor răsbóe dintre Turci și Austriaci, care au bătuit și Banatul Craiovei, se vede că au fost cădute în ruină, așa cel puțin le aflăm pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, când dupe cererea unui Episcop, Domnul de pe acel timp le dăruiesce Episcopiei, cu cuvânt ca „*să'î fie Prea osfinției Sale Părintelui Episcop de locaș în marea politie a Craiovei, când merge în trebile păstoriei Prea sf. Sale*“. De vor fi servit și cât timp se vor fi servit de *ele Prea Sfințiile sale*, nu se știe; dar pozitiv este că *un Prea Sfinția sa* de pe la 1810—1811, găsindu-le de prisos, le face schimb pe 300 stânjeni de moșie din hotarul Intorsura, cu văduva boerului Șerban Otetelișanu, prin act întărit de divanul Craiovei.—De la ultimul Otetelișan, moștenitor al boerului Șerban, mai trecând și prin altă mână, a ajuns în fine ca astă-đi să se afle în posesiunea Statului.

Și ast-fel, acele bătrâne case Basarabești, martore la cine știe câte bucurii, și la câte alte întristări,—

dupe ce a servit, când de metoh al Episcopiei, când de locuință boerească și apoi când de școală de fete, când de Curte și Tribunal—și iar de școală de băieți; s'aū putut strecura până ađi, până când cine știe ce destinațiune le mai rezervă sorta.?¹⁾

Cât pentru cea-l'altă Curte, adevărata Curte bănească, înființată dupe așezarea scaunului Băniei în Craiova, cine s'ar fi așteptat ca tocmai de la un domn Fanariot să ne rămăie un prețios document, săpat în piatră, dupe care să ne putem călăuzi în labirintul întunecos al trecutelor timpuri, pentru a'ī afla și existența și starea Ei de odinioară? Nu știm dacă cine-va va fi utilizat și publicat în vre o scriere oare-care inscripția pe care o numim document; dar orī cum și orī cât pare de necomplect, credem a fi meritat ea să figureze în fruntea inscripțiilor — dacă nu în a monumentelor noastre istorice.

Mai 'nainte însă de a'ī da coprinsul, sîntem nevoiți să facem o mică digresiune, ca o paranteză, ca să se știe *unde* și la *ce* a servit piatra, care ni l'a păstrat.

Până mai acum vre-o 40—50 de ani, se vedeau în partea orașului despre apus, între strada Sf. Dumitru și strada Elca de o parte, și între strada Madona-Dudu și Piața veche de alta, nește ziduri înalte, învechite și străpunse de găuri pentru tunuri și puști, iar în interiorul acestor ziduri, o curte vastă de vre-o

¹⁾ De la moartea Episcopului Ghenadie, arhiva Episcopiei, foarte bogată în hrisoave și alte acte importante se află sub sigiliile Tribunalului, din care cauză nu puturăm da și copii dupe actele utilizate, ci numai dupe cât ne-am adus amînte.

200 metri lungime, pe vre-o 50 lăţime, cu o sumă de ruine de case, magazii, cazemate boltite, atestând toate fiinţa unei cetăţi părăsite. La mijlocul acestor ziduri, pe ambele laturi, şi despre apus şi răsărit, se află câte o poartă mare cu turnurile pătrate de-asupra, şi în mijlocul curţii, împărţind-o în două o a treia. Pe frontispiciul celei despre apus, din strada Sfântului Dumitru, se vedea înfiptă în zid o piatră cu o inscripţiune săpată într'ênsa.—Locuitorii de prin prejur numeau întreg locul prestre care zăceau atâtea dărîmături—atâtea ruine—il numeau *Hanul Nemţesc*.¹⁾

Fie pentru că numai se numea, sau că şi fusese *Nemţesc*,—.... fie că aspectul cel urît al ruinelor su-păra simţul delicat de estetică al sfatului orăşănesc de pe atunci ; destul că într'o şedinţă s'a decretat dărâmare şi ultimei porţi şi a zidurilor dinprejur, şi odată cu distrugerea lor, a urmat ca să se dea jos şi piatra de unde erea.—Şi unde voiaţi ca această piatră să se transporte—în lipsă de orî-ce mică colecţie de antichităţi—dacă nu la ospelul Primăriei unde se află şi astăzi?

Acum iată coprinsul documentului:

¹⁾ Sintem ispititi a crede că filo-românul Margot, care ca profesor de limba Franceză, a trăit mai mulţi ani în Craiova (1844—1850), impresionat se vede de aceste impunătoare ruine, le-a luat drept vechea cetate *Castra-Nova*, care apoi a fost reedificată şi întărită cu noui ziduri de Craiul Iovan—(Ioan Asan al Româno-Bulgarilor).—Că Margot a putut cădea în eróre, nu e de mirare, mai de mirare este că nimeni n'a scormonit temelile vechilor zidări, preste care s'a suprapus altele şi-altele, ca să pôtă afirma saú desminţi sciinţificamente părerea lui, despre existenţa unei staţiuni Romane aci. Veđi *T. Margot*. O Viatorie în cele 17 districte ale României; Bucuresci, 1859, în 8°, pag. 51.

„Ion Alixandru Ioan Ipsilant Voivod, Orașul Craiova din vechile vremi fiind lăcuit de vechi familii boerești și de alt-fel de breasle pe loc Domnesc iarăși slobod, fostaș și din vremi trecute case Domnești pentru lăcuința boiarilor celor ce sunt orînduiți de Domnie oblăduitori Craiovei și celorl-alți judecători de aici du peste Olt. Dar fiind-că aceste case cu totu să dărăpănasă din pricina răsmiriței și venise la o stare întru care nu era cu puțință a lăcui cel mai prost om, Domnia mea socotind atâta trebuință ca să-și aibă odihnă boiarii cei ce să trimit de către Domnie într'acest oraș al Craiovei pentru porunci Domnesci. Și văzând că aceste casă sînt podoaba acestui oraș, socotind suma cheltuelei am prefăcut de iznoavă aceste casă împreună cu *paraclisu* pre cum se vede, spre vecinică pomenire a Domniei mele de toți câți vor lăcui într'ensele și de toți ce cunosc podoaba Patriei lor. Că spre facerea acestor casă am orînduit Domnia mea doi boeri din Craioveni pă Dumnealui Ioniță Brăiloiu biv vel sulger, Dumnealui Constantin Fotescu biv vel Clucer Za-harie de au fost epistați până la săvîrșit ~~fașor~~. (1775).

Ceia ce ne-a frapat mai întîiu de toate, citind aceste rînduri, este faptul că *Ipsilant* deși Fanariot, se vede animat și de alte sentimente mai nobile pentru țară, de cât acelea ce a caracterizat pe mai toți conaționali sîi din Fanar. De alt-fel, este cunoscut că acest Domn în scurta sa primă Domnie a făcut și alte îmbunătățiri și întocmiri folositoare, între altele și o legiuire sub titlul de *Pravilniceasca Condică*, în vigoare până la legea civilă a lui Caragea (1818), fapte cu care—s'o recunoascem—s'ar fi putut mândri și cel mai neaoș Domn Român dupe acele vremuri triste.

Totuși să nu uităm că El nu era coborîtor din nici una din *acele vechi familii boerești*, care *din vechile*

vremi au locuit în Craiova, și că pe timpul Domniei lui ca și dupe El, Banatul Craiovei încetase de a se oblădui de titularii Bani, cari ședeau în București pre lângă Domn, ci de locțiitori—așa numiții Caimacamî—cari se orânduiau și se schimbau de Domnie—deși numai dupe recomandăția Marilor Bani.—Ast-fel se explică cuvintele boiarilor celor orânduți de Domnie oblăduitori și alți judecători ai Craiovei, și celor cinci județe, deși se recunoște de la început, că încă din vremi trecute au fost case domnești pe loc iarăși slobod, unde acei Caimacamî streini ca și Domnul urmau să'și aibă locuința lor.

Cu acest înțeles luată inscripțiunea, cine puteau fi acele vechi familii boerești, ce din vechile vremuri încă locuiseră aceste case—*podoaba orașului*—dacă nu cei de mai 'nainte proprietari și în același timp și oblăduitori ai Craiovei, Basarabii cei dintâi, și dupe ei urmașii lor la Bănie, deși din alte familii boerești?

Am spus că documentul are să ne serve drept călăuză, și noi urmând firul Ariadnei, credem, cu ajutorul acestei inscripții, că nu greșim, stabilind că ceea ce se chema pe timpul copilăriei noastre cu *numele bastard de Hanul Nemțesc*, nu era de cât *vechiul Scaun al Băniei Craiovei, vechea Curte Domnească a capitalei Olteniei,—Cetatea Banilor*.

Că această Curte—cetate, a fost în timpul scurtei stăpâniri a Nemților (1718—1739), reparată și utilizată în propriul lor interes, de unde îi va fi rămas în derisiune poate și numele de *han nemțesc*, nu ne surprinde și nu ne miră,—pentru că Nemții, practici și economi cum sînt ei din fire, nu puteau face mai

bine, de cât să se instaleze cu puțină cheltuială, într'un local pe care 'l găsiseră de-a gata.

Și se instalaseră de-a binele, sperând că de aci n'au să facă de cât o săritură peste Olt și în Valachia mare, dovadă repararea vechiului drum Roman de pe malul drept al Oltului, și edificarea *colegiului de propagandă* catolică din Craiova, rămas mult timp ca ruină sub numele de „*zidurile Baraților*.”

Soarta armelor însă, le-a risipit acest vis—această dorință—moștenită să vede de la vechii regi ai Ungariei! Răsboiul ce a urmat între anii 1737 —1738, și care din nenorocire a bântuît rău și Oltenia și biata noastră Craiovă, le-a fost de data aceasta fatal. Turcii învingători de data asta mai pe toată linia, îi alungă în cele din urmă și din Oltenia, pe care la încheerea păcii, Nemții se ved siliți s'o retrocedeze țarei Românești.

Două acte de pe timpul aceluî război, pomenesc : unul despre o catastrofă pățită de un detașament dintr'un regiment austriac, chiar în mijlocul Craiovei, probabil între zidurile vechii Curți Bănești—așa poreclitul han nemțesc ; iar altul de un act de vitejie din partea armatei teritoriale a Românilor, cari luptau alături de Austriaci contra Turcilor. ¹⁾

¹⁾ N. Iorga. Acte și fragmente cu privire la Istoria Românilor, I. București 1895, pag. 350—352. Dăm pe cel din urmă și în original și în traducere.

Unterdessen ist die sichere gute Zeitung aus der Kaiserlichen Wallachey eingelaufen, das die dortige Land-Militz sich jüngsthim sehr wohl gehalten und einige 100 Türken überrumpelt und theils massacrirt, theils verjaget, auch 3 gefangene Bassen oder Officers, nebst 3 Türkischen Fahnen und eine Trummel zum Siegeszeichen, nach Hermannstadt eingeschicket hätten.—Wien 8 Mar. 1738. Raportul lui von Brand.

Urmările acestui război nu puteau fi de cât fatale și pentru Craiova, unde pe lângă alte ruine, a lăsat și pe acea podoabă a orașului, — dupe cum chiar și dupe o trecere de 30 de ani o află Alexandru Ipsilant.—Ce trebuie să fi fost ea în starea ei cea bună—dacă și numai ca ruină erea o podoabă a orașului, numai cine o va fi văzut — în urma reclădirei ei de iznoavă de Ipsilant ne-ar putea-o spune !

Erea totuși scris, ca această podoabă de iznoavă reclădită împreună cu *Paraclisul* ei, să nu facă mult timp fală orașului, nici bucurie celor ce cunosc podoaba patriei lor. Căci abia dupe vre-o 27 de ani de la restaurare, ea devine din nou — împreună cu mai întreg orașul, prada altor flacări aprinse de îngrozitorii *Cârjalii* ai sângerousului Pașe de la Vidin — faimosul Pasvantoglu (1802).

Reparate în parte și în urma acestui pârjol, rămas memorabil sub numirea de *ârsul Craiovei*, ele continuă să adăpostească Căimăcămia, când mai bine, când mai rău, căci mai trec peste ele încă două ocupații muscălești (1806—1812 și 1828—1830), până pe la 1832, când cu noua organizație politică a țării, ștergându-se cu desăvârșire și numele Băniei ca și al Căimăcămiei, se lasă și ele în complectă părăsire, ca locașii al lilișilor și cucuvelor de noapte.

N'am putut descoperi cum și prin ce împrejurare aceste case — cu locul lor Domnesc și slobod încă

„Între acestea au sosit sigura bună veste din Valachia Imperială cum că de curând miliția indigenă de acolo s'a ținut bine și suprinzând vre-o 100 de Turci parte 'i-au masacrat, parte 'i-au gonit, încă și pe trei Pași sau Oșieri prizonieri, împreună cu 3 steaguri turcești și o tobă, i-ar fi trimis la Sibiu în semn de victorie.“

pe timpul lui Ipsilant,—vrednice și de o altă soartă și destinațiune—aū devenit simplă proprietate privată.

Ceea ce a mai rămas din acel vechiū cuib al atător eroi, din acea podoabă a orașului din vechile vremi—n'avem nevoie să mai spunem; puținele rămășițe din vechile ziduri cu meterezele lor și din vechile casemate — (căci urma paraclisului creștin a dispărut ca și cum ar fi intrat în pământ)—ce se mai vîd ici, colea—nu ni s'a păstrat se vede, de cāt ca să ne serve de pildă nouă, patrioților de astăzi, cum *Destinul* își bate joc de toate lucrurile și de toate calculile omenești ca și de omenirea întregă!

Monastirea Bucovăț. ¹⁾

Cel mai vechi edificiu de piatră, din câte se află în întrul și în preajma Craiovei, este după cercetările noastre, acea modestă și pauperă *bisericuță*, ce se vede în marginea cătunului Mofteni, — la vre-o trei kilometri depărtare spre apus de orașul nostru.

Fostă biserică a Monastirei Bucovățul, — una din cele mai avute și frumoase Monastiri din Oltenia, fondată de unul din puternicii Banii ai Craiovei din veacul al XVI-lea, ea ar fi fost de sigur trecută printre monumentele noastre istorice alături de Sf. Dumitru, dacă nebunaticului rău, în apropierea căruia a fost așezată — *Jiul*, — nu 'i-ar fi abătut într'o zi *toanele* ca să debordeze și să o surpe, înghițând sub valurile lui turbate, și case, curte, fântână, turla de clopote și tinda cu tot ce se află, până în ușa bisericei.

Dupe datele ce ne stau la îndemână, acest eveniment s'a petrecut în prima jumătate a secolului trecut de când a și fost părăsită cu totul (1836—1838):

Iată prin ce cuvinte pline de ironie și de amărăciune, ne descrie neuitatul autor al „*Istrianei*” întâmplarea acésta nenorocită și cauza abandonărei ei :

¹⁾ După documente vechi, numită Monastirea Coșuna, de lângă Jiu.

„De aici vizitarăm și mănăstirea cea veche Bucovăț, lângă râul *Jiu*, care acum zace mai toată dărîmată de curgerea torentului ce a mâncat mare parte din rîpa sa cea dreaptă. Vrednic de însemnat este așternutul bisericii cel din *cărmiză romane* — dar care nu purtau inscripțiuni. Dar mai vrednic de mirare e nepăsarea călugărilor numiți ai *Meteorului*, a căroră e această Monastire. În loc de a opri mîncarea rîului prin o asigurare cuviincioasă a rîpei și a scăpa biserica de a se ruina, ei părăsiră cu totul laturea stîngă a Jiului și zidiră o nouă Monastire de partea lui cea dreaptă, care de bună seamă va ține numai până când îi va veni în minte capriciosului Jiū, să se întorcă iarăși către dreapta și să-și bată joc de cea mai religioasă faptă a mînilor omenești.“ ¹⁾

Păcat că pre savantul călător nu-l interesa fără numai antichitățile și inscripțiunile romane! — Altfel pre lângă nepăsarea călugărilor care l-au indispus, el ar fi găsit și alt-ceva demn de însemnat, cum de exemplu portretele ctitorilor și ale altor Domni, și alte picturi interesante, care știm că nu s'au șters de cît relativ foarte de curînd, de către profanii cari au reparat-o, sunt acum vre-o 30 de ani.

Cît pentru temerea că capriciosul Jiū să nu se năpustească iarăși spre dreapta, ca să-și bată joc de religioasele fapte omenești, — vedem că Jiul destul de cuminte de atunci, s'a ținut departe de Monastirea cea noă, ca și cum s'ar fi mulțumit vîzînd că în loc de cuvioșii *anahoreți de la Meteora*, care duceau o viață somptuoasă și orientală, alți pensionari ai Statului tot atît de vrednici de pocăințe se adăpostesc acum în vastele ei încăperi.

¹⁾ Magazinul, Istoriă p. Dacia „Istriana,” Tom. II, București. 1846.

Vechia Monastire a fost fondată de Marele Ban Stefan și de fiul său Pârvu vel clucer, pre la anii 1571-1573, în zilele domniei lui Alexandru Voevod și a fiului său Mihnea,—unul fiu iar cel de al doilea nepot al lui Mircea Ciobanul și al faimoasei Doamne Chiajna, și amândoi demni urmași ai lui *Mihnea cel rău!*¹⁾ Ca marele Ban Stefan, să poată domni preste cele cinci județe ale Banatului, ca om de încredere al unor Domni, cari au lăsat numai pagini singeroase în istoria țării, și într'un timp când Bănia reprezenta o putere ce adesea dispunea chiar de tronul țării, nu se poate admite de cât că, sau că și el făcea parte din aceeași familie a Mirceștilor, or cel mai puțin că era unul din cei mai zeloși partizană și susținători ai lor.

În orî-ce cas, — numai din neamul Basarabilor nu se poate admite ca să fi fost, știut fiind vechia ură și reciproca prigonire dintre Mircești și Basarabi, — ură moștenită de unii de la Mihnea cel rău, iar ceilalți de la Barbu Craiovescu, Radu de la Afumați și alții.

Rudă sau numai partizan și favorit al Doamnei *Chiajna* și al fiilor ei, părtași la stăpânirea țării, când ca mare logofet, când ca Ban al Craiovei, Stefan Banul nu poate fi scutit de bănuiala că n'ar fi fost și complicele—dacă nu chiar inspiratorul acestor tirani, cari nu datorați poate în mare parte *steagul* și *cuca*

¹⁾ Mihnea cel rău, cel mai mare neamic al Basarabilor, a fost ucis la Sibiu, în poarta Cisnădiei. Mormintul lui se află în Biserica cea mare Luterană, unde stă scris: «Mihail Vaida. 1510».

Domniei de cât numai capacității și influenței lui la Turci.¹⁾

Crescut la școala aceluși stupid bigotism, când creștina că cu o biserică sau o monastire se pot răscumpăra cele mai de moarte păcate, stăpâna toate sufletele și toate conștiințele; trăind într'un timp când capete de Domn — ca ale lui Radu de la Afumați, Vintilă de la Slatina și alții—sburau cu aceiași înlesnire ca și ale orî-căruî boer de rând, dupe cum norocul său nenorocul ajuta, când pe una, când pe cea-l'altă din partidele ce vînau adesea o efemeră putere... Banul Stefan nu putea fi de cât omul perfect —cu toate viciile și calitățile... timpului său.

Iată dupe resumatul datelor istorice, cine a fost ctitorul Monastirei Bucovățul, al căruî mormînt se află în întrul bisericeî de la penitenciar, acoperit cu o piatră funerară al cărei facsimile îl dăm pre planșa următoare. Epitaful făcut par-că într'adins ca să se lase a crede, că este al unei fețe bisericești, se explică numai dupe citirea rîndurilor din prejur, care coprink următoarele :

„†.... прѣставесѣ рабъ вождѣмъпанъпанъ велики Бан
Бралекевски вечнаиъ паметъ.... дни благо.... христіолѣвомъ
господаръ нашемъ ѿ Янѣандроу воеводъ и снъ его Миѣне
воеводъ въ лѣтъ зпв.... М....“

Adecă: „Răposat-ău robu lui Dumnezeui Jupan Stephan marele Ban al Craiovei eterna lui amintire în

¹⁾ Stefan vel Logofăt a adus steag de nouă Domnie de la Poartă pentru Petru Schiopul. — Istoria Moldo-României ed. Ioanid 1859, îl face Mare Portar t. 2 p. 44.

7082
1508
1874

zilele prea cuviosului și iubitorului de Christos Domnul nostru Io. Alixandru Voevod și fiul său Mihnea Voevod în anul 7082, luna....“

Nu e vorba! toți robii ai lui Dumnezeu și prea pioși și iubitori de Christos...!.. ¹⁾

Or cum, epitaful Banului, care — fie zis în parentesă — se aseamănă foarte mult cu al călugăriței *Teofana*, nefericita mamă a lui *Mihai Viteazul*, — ne este cu atât mai prețios, cu cât este unicul monument epigrafic ce avem noi Craiovenii din veacul al XVI-lea.

În necunoscință de paleografia mai cu seamă cea bisericească, regretăm că n'am putut da și de rostul repetatelor slove ce se văd în josul crucei, și care pentru acum ne rămân ca un *rebus* călugăresc caracteristic al timpului.

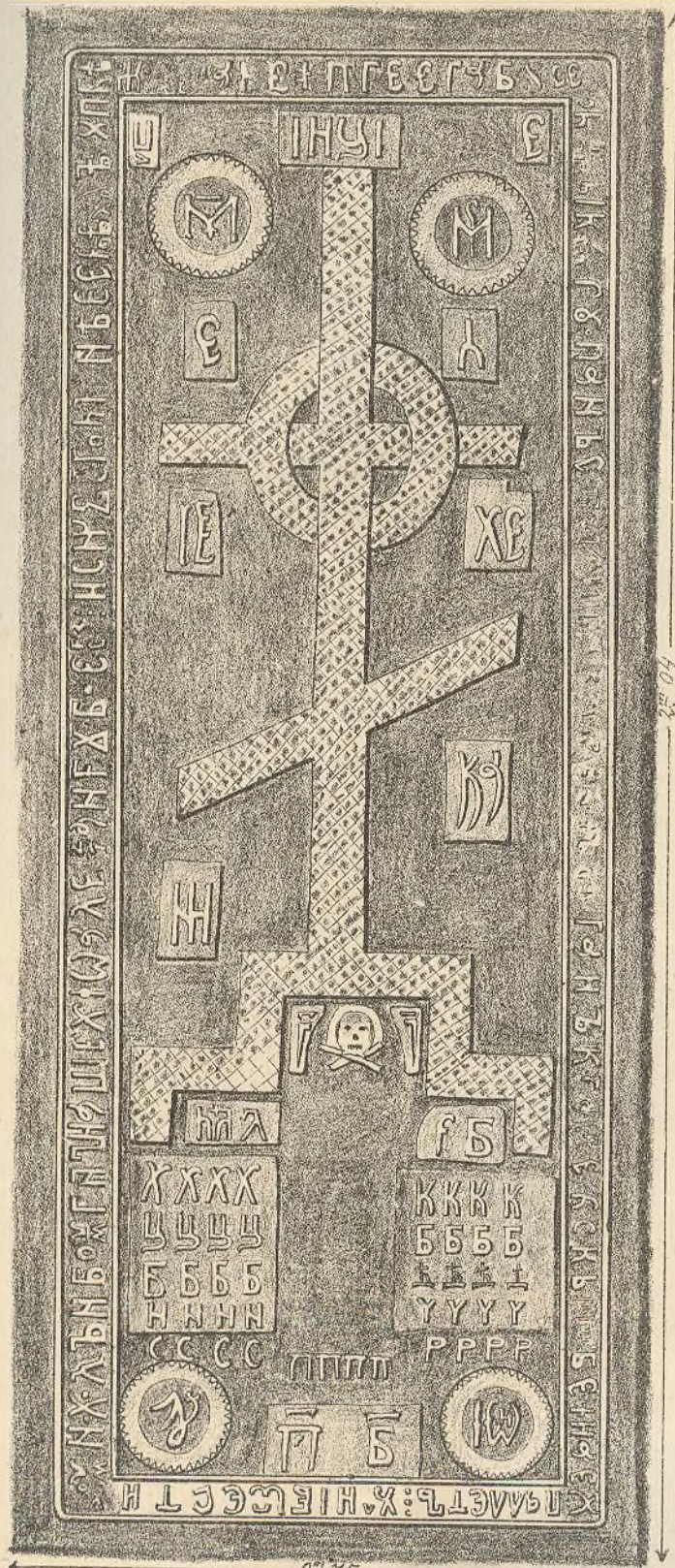
În tinda bisericeii, rezmate de un perete mai sînt și alte pietri funerari, dar numai dupe una singură am putut descifra următoarele cuvinte:

„†... БОЖІО ЖЪПАНИЦА... ДОБРА БИВШЕ ВЕЛИКИ БЪНЕСАЯ
ВЕЧНА ЕИ ПАМЕТ ВЪДЪСТИЖЕ КЪКЪХИ АМИН.... ВЪ ДНИ МІХНЕ
ВОЕВОДА ТУРКУЛ.“

Ceea ce credem a fi: „roaba lui Dumnezeu jupâneasa.... Dobra fosta mare Băneasă eterna ei amintire în veacuri amin.... în zilele lui Mihnea voevod Turcul“.

Cine putut-a fi îngropată în biserică alături de cti-

¹⁾ Acest Alexandru în 1569, atrăgând pe boeri prin înșelăciune în Curtea Domnască îi ucide. Între cei uciși se vede și Logofetul Radu-ot Drăgoesci, părintele Doamnei Stancăi soția lui Mihai Viteazul. — Carpați 1884. Timpul 1 Mai 1894, articolele mele.

torul ei, dacă nu soția Banului Stefan, probabil divorțată pe timpul clădirei bisericeî, și răposată câțiva ani în urma bărbatului ei?

Interesantă și vechia *diptycă* scrisă cu zugrăveală în ulei la stânga altarului, care ne dă pe următorii ctitori:

1 Stefan vel Ban	}	Aceștia sînt cei mai d'întîi ctitori cari au
2 Pârvu vel Clucer		zidit Monastirea cea veche de peste Jiü.
3 Basarab Voevod I-ül Basarab	}	Acest Radu VV. nepot Basarabilor, împreună cu maica sa Doamna Maria, au dăruit Monastirei satul Bucovăț cu tot hotarul lui, danie ca în veci să fie pomeniți la sf. jertfelnic.
4 Basarab VV. fiul I-ului Basarab		
5 Radu VV. nepot Basarabilor		
6 Maria Doamna muma Radu-lui VV.		
7 Mihail Voivod	}	Mihail VV. a cumpărat moșia Vărvorului de la sătenii acestei moșii în preț de 3000 aspri și a dat-o danie, etc.
8 Pêtrașcu Voevod		
9 Nicolae Voevod cu tot neamul lor.		

Lăsând la o parte genealogia lui Radu Mihnea, nepot al Basarabilor, ne oprim la eroul de la Călugăreni și de la Șelimber și la nefericiții săi copii.

Cum vedem Mihaiu Viteazul, îndestul de încărcat de grijile și marile nevoi ale țării și îndestul de slăit de mijloace bănești, n'a putut scăpa nici el de satica influență și nesățioasa lăcomie a falșilor apostoli, cari pentru un închipuit colțișor din cer, luaü moșioarele de pe acest pămînt, păstrând pentru dênșii iadul de pe cea-l'altă lume, iar paradisul de pe aceasta. — Mai bine făcea Mihai Vodă să fi întrebuințat zecimile lui de mii de aspri în câte-va *tunuri* și *puști* mai mult, poate cine știe dacă n'ar fi schimbat și soarta Lui și a țării.

Tot în biserică de-asupra uşei la stânga, se văd şi portretele ctitorilor Stefan vel Ban şi Pêrvu vel Clucer, ținând câte o cruce în mâna dreaptă. Caracteristic este al Banului Stefan, un bărbat frumos, fisionomie cu trăsuri regulate—puţin severe,—expresiunea unei voinţi energice.

În vechea Monastire din Mofleni, de unde am plecat cu schiţele acestea, a petrecut ca oaspe pre la anul 1659 şi Patriarhul Antiochiei *Macarie*, al cărui archidiacon Pavel ne dă în câte-va rânduri o slabă idee de biserică de pe atunci—el zice :

„După amiază î-am părăsit şi am ajuns la o monastire situată spre apus de oraş, într'o rovină, în mijlocul unei păduri, cu hramul sf. Nicolae, şi numită de ei, mănăstirea *Bogovates*—(Bucoveţ,...) Biserica e un mare edificiu de piatră, *zugrăvit frumos în toate părţile*. În faţa uşei este un izvor asemenea unui puţ adânc, din care izvoreşte apa ; din sus e o galerie cu o cupolă înaltă. Apoi am făcut o aghiazmă, etc“.

Iar o sută cincî-zeci de ani în urmă, cam pre la 1813, un alt ôspe petrece mai mult timp aci, adus de Egumenul Daniil ca să-î traducă din slavonesce documentele Monastirei. Într'o voluminoasă condică, unde sînt trecute acele documente, memorabilul traducător *Dionisie Ecclesiarhul*, sub titlul de „*Proimion*“ a lăsat câte-va date interesante. Între altele găsim :

„Din pricina apropierei de Craiova a suferit în multe rînduri jefuiri şi arderi de la Turci şi alte ôştiri, ce au trecut cu răsboiū prin ţară, mai cu seamă de către vrăjmaşii Câr-

jaliî la anul 1781, când a ars şi biserica. Dupe aceea fiind Egumen chir *Daniil Ieromonachul* au dres atât biserica cât şi chiliile cu boltele pimniţii de iznoavă şi zidurile împrejur". ¹⁾

Pricepem pentru ce părintele Eclesiarch nu pomenesce anume şi pre cele-lalte oştirî care alături de Turci jefuiaû pe bieţii creştini. El le ştia şi le cunoştea tot atât de bine şi pre acele oştirî ca şi pre Cârjaliî, căci le văzuse cu ochiî, dar... ereau vremurile grele şi nu-î prea venea la socoteală s'o spue. Şi ştia multe Eclesiarchul şi ar fi putut să ne spuie multe şi de când cu *Nemţiî cu coadă*, şi de când cu *arsul* Craiovei de către şi mai teribiliî *Manafîi* şi *Delîi* ai lui *Pasvantoglu...* şi câte şi mai câte.

Arsă, jefuită, mâncată de Jiû şi abandonată ca o ruină netrebnică în prada tuturilor intemperiiilor, astă-zî servă de biserică cătunului şi figurează în anuarul sfînteî Episcopîi a Râmnicului pre anul 1900, ca filială a parohiei din Balta-Verde.—Se zice că un sătean să fi găsit în peretele de la miază-zi al bisericeî, într'o firidă mascată, o sumă de bani călugăreşti de pe timpul Cârjaliilor, şi că cu acei bani au reparat-o dupe cum se vede astă-zî. N'ar fi de cât o dreptate Dumnezeiască, ca banii adunaţi dupe spinarea bieţilor foşti clăcaşi, să se fi întors tot spre folosul lor! Păcat numai că bietul creştin neştiind valoarea multelor şi frumoaselor picturi, cari se mai păstraû, s'a pus de le-a acoperit cu tencuială nouă şi cu vâruială.

Nainte de a termina cu această interesantă biserică, câte-va observaţiuni încă.

¹⁾ Condica Mon. Bucovêţ, Archiva Statului.

Despre Pêrvu Cluceru fiul lui Stefan Banul, nu mai știm nimic, nici ce rol a mai jucat — nici cât a trăit și unde s'a înmormântat.

Din diptica menționată, care este un prețios document al timpului, nu se vede nici din cine descindeau ctitorii Monastirei Bucovățu, — nici ce posteritate au lăsat.

Pe Mihaï Viteazul îl vedem cu doi copii și *Pêtrașcu* și *Nicolae*; de unde se dovedește că viteazul Domn cu soția sa Doamna Stanca, n'a avut numai un copil, purtând ambele nume de botez „Pêtrașcu Nicolae“, ci doi deosebiți fiecare cu numele său.¹⁾

Dacă se va fi călugărit în cele din urmă, Banul Stefan său nu, poate că se va descoperi din deslegarea *rebusului* dupe epitaful său. Ceia ce se vede însă este, că dorința lui, de a i-se pomeni numele în veac, în parte s'a împlinit!

¹⁾ Octav Gheorghe-Lecca, Familiile Boeresci Române, Buc. MDCCCXCXI.

Fântâna Basarab.

(Popova).

Printre mulțimea de pietri cu inscripțiuni romane, aflate prin dărămăturile cetăților și altor stațiuni în Dacia, cele mai multe de prin Transilvania și Oltenia, s'au găsit și unele pietri numite de arheologi *votive*, ridicate *Zeilor* apelor, — *fontes-aquarum*, izvoarelor de apă — salutare. — Unele sînt dedicate numai *Nimfelor* protectoare, dar cele mai caracteristice sînt cele adresate *Zeilor* și *Zeităților* fără nici o excepțiune, ca nu cum-va verî-unul sau verî-una din mulțimea de *Zeî* și alte *Zeități* să rămăe neîmpăcată.

Și în adevăr, se știe că mulțimea *Zeilor*, pre care îi adoptase poporul Roman, de prin toate țările cucerite sau cutureate numai, de legiunile sale ne învinse, era imensă; și statuetele lor ocupaseră atât de mult toate templele, forurile și locurile publice din *Roma*, în cât circulația prin ele ajunsese să fie genată. Abia se poate imagina enormele cantități de *tămăe* care li se ardea, de oare-ce s'a putut zice că: „*Roma singură* ardea atîta *tămăe*, cât tot restul lumii; “ — „ba că fumul ei cel gros — deși profumat — erea aproape să provoace o revoluție în Olimp și să fie

părăsit, mai cu seamă din cauza *zeițelor*, care se temeau că are să li se vestească *crini* și *rosele* dupe candidele și sacrele lor fețe“.

S'a remarcat de alt-fel, că puține popoare din lume, care să ofere mai multe contraste ca cel Roman.

Pre cât erea de maestru neîntrecut în politica de stat și în diplomație, pre atât de superstițios și credul până la absurd și ridicul în religiune. Pre cât de întrepid, curagios și temerar, în cât devenise cel mai temut față de vrăjmașii săi, pre atât erea de timid, sfios—până să se teamă și de cel din urmă din falșii zei, pre care 'i încetățenise ¹⁾).

Erea de ajuns ca un epure să-i treacă drumul, său o pasăre să-i sboare în sens invers, ca să se întoarcă din calea unei victorii său a unei întreprinderi strălucite.—Obiecte neînsuflețite—ascundeau câte un geniū bun său rău, dupe calitățile firești său utilitatea lor, și decī reclamaū partea lor de adorațiune.—Se zice că numărul acestor fel de obiecte să nu fi fost într'o vreme mai puțin de 30,000.—Erea dar firesc, ca din acest însemnat număr, elementul principal al vieței, *apa*, izvoarele-*fontes*, să nu lipsească.

Iată un specimen de altar, aflat la faimoasele surse de *ape*, în care s'a scăldat *Hercule*, dupe lupta cu *balaurul*, teribilul gardian al Zinei cu plete de aur depe riul Cerna, de când le-a rămas și numele de băile Herculane:

¹⁾ Atlas Historique..... par Mr. Guendeville. Amsterdam MDCCV. Explication de la 3me Carte, pag. 12.

DIIS ET NUMINIB
 AQUARUM
 ULPUS SECUNDINUS
 MARIUS VALENS.
 POMPONIUS HAEMUS
 IUL. CARUS. VAL. VALENS
 LEGATI ROM. AD
 CONSULATUM. SEVE
 RIANI. C. V. MISSI. INCOLU
 MES. REVERSI. EX. VOTO.

saŭ: *Diis et Numinibus Aquarum, Ulpus Secundinus, Marius Valens, Pomponius Haemus, Iulius Carus, Valerius Valens, Legati Romani ad Consulatam Severiani, Clarissimi viri, missi incolumes reversi ex voto.*¹⁾

Adecă: „Zeilor și Divinităților apelor, Ulpus Secundinus, Marius Valens, Pomponius Haemus, Iulius Carus, Valerius Valens, Legați Romani trimișei la Consulatul lui *Severiani*, bărbați iluștrii reînțorși cu bine puseră ex voto.

O călătorie așa de lungă între Dacia și Roma nu avea o jucărie pe timpul acela, și Legații iluștrii aveau de ce să-și execute promisiunea ex voto, pentru norocoasa reînțornare.

Cât erau ele, adecă izvoarele de apă vie, apreciate, cultivate și utilizate, până a fi și divinizate în Dacia ca și în restul Imperiului Roman, stau martore atâtea resturi de cisterne, de apeducte și alte lucrări mărețe ce s-au mai aflat și scos de sub dărâmaturile de prin locurile unde a fost *Sarmiseghetusa*, — *Ad-Mediam*,

¹⁾ M. I. et Müller, Die Römischen Inschriften in Dacien, Wien 1865, Franz Griselini, Versuch einer Geschichte des Temesvarer Banats. Wien 1780, p. 276.

— *Ad-Aques*, etc. etc., ca să nu mai pomenim și de cele uriașe de prin *Roma*, *Bisanz* și de aiurea.

Încât pentru izvoarele și fântânile mai comune, necesarii orî-cărei așezări de oameni, să poate afirma fără exagerare că aproape nu e localitate în întreaga Dacie, pre unde se mai află urmele verî-unei cetăți, castru său stațiuni, unde să nu se dea cel puțin de urmele lor — dacă nu să se și serve de ele!

Așa de exemplu și fără să ne depărtăm de Oltenia noastră putem cita: Severinul (vechiul Drobetiae), Răcarî (v. Pelendova), Craiova (Castrisnovis?), Recica (Romula), Bivolari (Pons-Aluti). etc.

Cam același cult pentru fântâni, ceva în plus său în minus, s'a constatat încă din cele mai depărtate timpuri și la bătrênii noștri.

Importanța ce li se dă fântânilor, rolul ce se vede că au jucat ele în viața străbunilor noștri, se poate judeca nu numai dupe grija ce puneau ei în construirea lor ca nește adevărate edificii de piatră sau cărămidă, dar și din ceremonialul religios, — *sânțirea lor*, care preceda invariabil și infailibil înainte de a se pune la dispoziția publicului, aproape același ceremonial religios care se usita și la sânțirea (târnosirea) unei biserici.

Unele ereau aproape nește mici capele — *paraclise*, unde imagina Maicei Domnului închipuind *Izvorul Tămăduirei*, se vedea zăgrăvită pe zidul din față de-asupra țuțurelor — adesea până în număr de șase. — Câte-va mai ereau prevăzute și cu câte un pavilion, în care călătorul obosit se putea adăposti, sau de arșița soarelui, sau de torentul unei ploî, în urma

cărora, odihnit și desalterat putea să-și continue calea—făcându-și cruce și zicând un „*bogdaproste*“.

Obiceiul, — grija, — cultul acesta pentru fântânile noastre, a fost remarcat și de către străinii petrecători prin țara noastră.

Observațiile unuia măi cu seamă merită a fi reproduse, ceia ce și facem :

„Voiu măi observa, că locuitorii au o grije particulară (e vorba de Valachia) de a înfrumuseța „*sursele de apă vie*“; ei le înconjură de ziduri, le dau nume celebre în toată țara și le înfrumusețează în mii de maniere deosebite. Se găsesc în apropierea orașelor și satelor, pe drumurile mari și în alte părți măi puțin frecventate. Este o particularitate ce nu se întâlnește de cât în Turcia și în țările orientale.

Nu știm dacă își are originea în căldura climei, sau *dintr'o datorie religioasă*, sau din ambele împreună, sau din vre-o altă împrejurare; *ceia ce știu este că acest obicei este foarte antic și că 'i se găsesc urmele în timpurile cele măi înapoiate*“.¹⁾

Le înconjură cu ziduri, — le înfrumusețează în mii de feluri și maniere,... obiceiul antic cu urme până în cele măi înapoiate timpuri etc. etc., le spune un general de Stat major din armata Imperială Rusă, de acum una-sută și măi bine de ani.

Dar până să le aflăm de prin cărțile altora, noi ceștia le am văzut cu ochii.—Cine nu-și aduce aminte cu drag de câte-va din preajma Craiovei, ca acea de la *Carabela*, *Episcopului*, *Popova* și de la Hanu *Chintescului* bună oară ? Firește, că mania noastră de a ne presenta măi occidentali nu erea să le cruțe

¹⁾ Memoires historiques et geographiques sur la Valachie, par B., 1784.

pe ele mai mult de cât pe bisericile cele cu câte două și trei turlle poligone și cu tindele în arcade frumoase și pitoresci,—și deci nu puteau rămâne cea ce provoca interesul și admirația unor străini.—Dar așa cum au rămas—cele rămase, cu *minarete* în loc de pavilioane, spoite cu var în loc de zugrăveală cu izvorul tămăduirei, și abia cu câte un țutur—două, în loc de șase și opt... apa lor dulce și cristalină curge lin și neîntrerupt, cu același murmur plin de farmec misterios, semănând ca o voce stinsă a unor ființe din cea-laltă lume.

Una din cele multe, câte a fost și în Craiova, și împrejur, ne-a păstrat ca prin minune mărturia vie a tot ce am spus până aci, și aceasta este Fântâna de la Popova — *Fântâna Basarăbească*, a cărei piatră memorativă autentică fotografiată o dăm aci, și pre care citim ce urmează:

„Ан нѣмеле татълаши ши ал фидлаши ши ал сѣхнтѣлаши
Дсх ѿнтрѣ сѣхнта ѿн тронцъ недеспърцитъ вѣвѣкѣи
алии. Ачеастъ фхнтъхиз фхкѣтѣлаш крѣстин ю Матен Бх-
сѣрав воєвода и господжеа его Елина. Ачеастъ фхнтъхиз
фостаѣ фхкѣтъ ден моши ден стрѣмошіе Домниен меале
чи саѣ фост пѣрхсит. Иар Домниа меа о ал ѿнтемеіат
ка сѣ фіе поманъ ѿн веак мие... ҃зрѣ... исправник Данчѣла
логофхт Пѣрхнанѣла от Мил... ши Кхпитан Станѣѣ.“

„In numele tatălui și al fiului și al sfântului duh, întru sfânta în troiță nedespărțită văveac amin. Această fântână făcutuau creștin Io Matei Băsarab voivoda i gospodgia ego Elina. Această fântână fostaă făcută den moși den strămoșie Domniei Méale, ci s'au fost părăsit, iar Domnia Mea o am

12345678910111213141516171819202122232425262728293031323334353637383940414243444546474849505152535455565758596061626364656667686970717273747576777879808182838485868788899091929394959697989910010110210310410510610710810911011111211311411511611711811912012112212312412512612712812913013113213313413513613713813914014114214314414514614714814915015115215315415515615715815916016116216316416516616716816917017117217317417517617717817918018118218318418518618718818919019119219319419519619719819920020120220320420520620720820921021121221321421521621721821922022122222322422522622722822923023123223323423523623723823924024124224324424524624724824925025125225325425525625725825926026126226326426526626726826927027127227327427527627727827928028128228328428528628728828929029129229329429529629729829930030130230330430530630730830931031131231331431531631731831932032132232332432532632732832933033133233333433533633733833934034134234334434534634734834935035135235335435535635735835936036136236336436536636736836937037137237337437537637737837938038138238338438538638738838939039139239339439539639739839940040140240340440540640740840941041141241341441541641741841942042142242342442542642742842943043143243343443543643743843944044144244344444544644744844945045145245345445545645745845946046146246346446546646746846947047147247347447547647747847948048148248348448548648748848949049149249349449549649749849950050150250350450550650750850951051151251351451551651751851952052152252352452552652752852953053153253353453553653753853954054154254354454554654754854955055155255355455555655755855956056156256356456556656756856957057157257357457557657757857958058158258358458558658758858959059159259359459559659759859960060160260360460560660760860961061161261361461561661761861962062162262362462562662762862963063163263363463563663763863964064164264364464564664764864965065165265365465565665765865966066166266366466566666766866967067167267367467567667767867968068168268368468568668768868969069169269369469569669769869970070170270370470570670770870971071171271371471571671771871972072172272372472572672772872973073173273373473573673773873974074174274374474574674774874975075175275375475575675775875976076176276376476576676776876977077177277377477577677777877978078178278378478578678778878979079179279379479579679779879980080180280380480580680780880981081181281381481581681781881982082182282382482582682782882983083183283383483583683783883984084184284384484584684784884985085185285385485585685785885986086186286386486586686786886987087187287387487587687787887988088188288388488588688788888989089189289389489589689789889990090190290390490590690790890991091191291391491591691791891992092192292392492592692792892993093193293393493593693793893994094194294394494594694794894995095195295395495595695795895996096196296396496596696796896997097197297397497597697797897998098198298398498598698798898999099199299399499599699799899910001001100210031004100510061007100810091010101110121013101410151016101710181019102010211022102310241025102610271028102910301031103210331034103510361037103810391040104110421043104410451046104710481049105010511052105310541055105610571058105910601061106210631064106510661067106810691070107110721073107410751076107710781079108010811082108310841085108610871088108910901091109210931094109510961097109810991100110111021103110411051106110711081109111011111112111311141115111611171118111911201121112211231124112511261127112811291130113111321133113411351136113711381139114011411142114311441145114611471148114911501151115211531154115511561157115811591160116111621163116411651166116711681169117011711172117311741175117611771178117911801181118211831184118511861187118811891190119111921193119411951196119711981199120012011202120312041205120612071208120912101211121212131214121512161217121812191220122112221223122412251226122712281229123012311232123312341235123612371238123912401241124212431244124512461247124812491250125112521253125412551256125712581259126012611262126312641265126612671268126912701271127212731274127512761277127812791280128112821283128412851286128712881289129012911292129312941295129612971298129913

întemeiat ca să fie pomană în veac..... vă leat 7160, Ispramnic Danciul Părăianu ot Milești și Căpitan Stanciu“.

Fostau făcută din moși din strămășii Domniei mele ca să fie pomană în veac.... zice creștinul Matei Basarab ! Iar profundul observator al obiceiurilor locuitorilor Valachiei remarcase că „grija cea particulară ce au acești locuitori pentru *isvoarele de apă vie*, poate să 'și aibă originea și dintr'o datorie religioasă, și că or cum știe că acest *obicei* este foarte vechiu și urmele i se găsesc în timpurile cele mai înapoiate“.—

Și în adevăr cărturarul ofițer de stat-major muscal avea dreptate. Ceia ce practica locuitorii Valachiei, nu era de cât o datorie religioasă — moștenită din timpurile cele mai *reclate* — de la cei cu *Diis et Numinibus aquarum* și cu *Diis Manibus*,... *o reminiscență ca o trăsură de unire între cultul idolatrii... și cel creștin !*

Cine ar fi crezut că o simplă piatră spoită cu var și maltrată în cât abia i-se pot descifra literile, înfiptă în zidul unei fântâni din marginea unui drum părăsit, ne păstrează pre lângă nește *Nume* glorioase și suvenirea unuia din caracteristicile obiceiuri moștenite de la Romani ?

Călătorilor, câți vă opriți de vă recoriți,— și voi toți civili și militari, câți ocolind apa din fântânile cele resuflete a le orașului, preferați a vă aduce *apa cea vie* de la Popova..... aflați că, această apă este.... *pomana sacrelor suflete ale Acelora* ce au fost odinioară Domnii acestei țări și *întemeietorii* Craiovei !

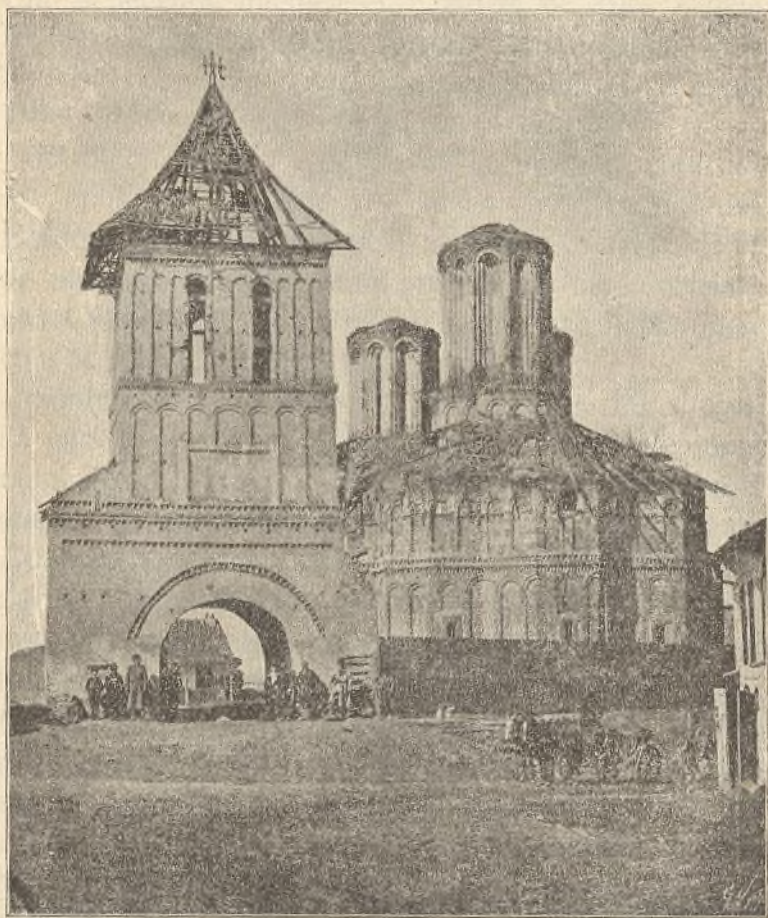
Biserica Sântul Dumitru

„E o pioasă datorie pentru urmași, aceia de a deștepta suvenirea întunecată a mărimilor trecute. Sub răsipurile timpilor, e o lucrare plină de farmec pentru omul cu iubire de țară, de a cerceta faptele și împrejurările vieții acelor oameni, care au purtat odată, cu onoare, sarcina destinelor naționale. În fie-ce colț de pământ, e plăcut pentru dânsul a reînvia umbra bărbaților vestiți ce au trăit, s'au bucurat ori au suferit odinioară acolo și e încă mai plăcut când poate a se impresura cu priveliștea monumentelor și obiectelor ce au fost marture la faptele și la simțirile lor“ !!

A. I. Odobescu. Câte-va ore la Znagov, 1862.

Importanța *Bisericei Sfântului Dumitru* din punct de vedere istoric este astăzi necontestată. De ea se leagă ca un fir neîntrerupt și conducător până în negura celor mai depărtate timpuri trecute, chiar originea urbei noastre Craiova.

De aceia s'a și scris mult asupra acestei biserici, ca și asupra Craiovei. Dar tot ce s'a debitat de istoriile cele scrise asupra originii ei, n'a fost de cât o fabulă născocită, se pare într'adins, ca să întunece și să șteargă numele cel ilustru al fondatorilor ei cei adevărați spre a o despoia apoi mai lesne de o avere însemnată.

Biserica Sf. Dumitru.

Să știe fabula, care strămută biserica cu hramul Sântului Dumitru a fraților Petru și Asan din muntele Haemu, tocmai dincoace de Dunăre în Craiova —, cum și legenda întemeierii Craiovei de către Regele Româno-Bulgarilor Iovan Ioanițiu sau Caloian. Cine n'a citit neprețuita operă a ilustrului amic al Craiovei, D-nu B. P. Hășdeu — *Originele Craiovei*? ¹⁾

Ei bine, s'o mai repetăm de la început, cum am mai spus'o și altă dată ²⁾ și cum a dovedit'o și D-nul Hășdeu, că Sfântul Dumitru al nostru, n'a fost clădit de nici-un Petru sau Asan, precum n'a fost întemeiată nici Craiova de ver-un Iovan-Ioanițiu sau Ioniță dupe cum îl gugulesc unii scriitori moderni.

Sântul Dumitru așa cum l'am pomenit noi, și cum l'a găsit legea pentru „restaurarea și conservarea monumentelor istorice“, a fost clădit de *iznoavă* și din temelie în anul 1651 de *Mateiu voivod Basarab* și *Doamna Luî Elena*; iar Craiova de *arhistrăbunii Lor Basarabi*. Aceasta rezultă nu numai din cele trei inscripții memorative săpate în piatră și scrise pe frontispiciul și în întru bisericeî, dar și din alte acte, *Chrisoave Domnesci* și *particulare*, pre care scriitorii streini de Craiova, anonimi sau numiți, — unii cu sciință le-a tăgăduit, — iar alții numai le-a ignorat.

Dăm aci îndată pre cele mai importante, — și mai întâiu de toate *Inscripția cea mai veche*, pre care o considerăm ca *actul de starea civilă* atât al Bisericeî ca și al Craiovei, săpată în piatra ce se afla pe frontispiciul ușei Bisericii, întocmai ca un act înscris

¹⁾ B. P. Hășdău. *Originele Craiovei*, București 1877.

²⁾ Al meuî opuscul: *Biserica Sf. Dumitru*, 1881, Craiova.

pre un registru autentic și public, din zilele noastre. (vezi planșa).

„In numele tatălui și al fiului și al sfântului Duh, întru sfânta în troiță și întru Dumnezeu nedespărțită ve veacăi amin. Cu puterea milostivului Dumnezeu ziditu-său această sfântă besearecă și s'au făcut din temelie de iznoava pre hramu lui sfântăi Dimitrie mirotocivago, Creștin și prea luminat Io Matei Băsărab voevod Domnu Țărei Românești i gospodjea ego Elina... pântru Craiova fostău moșie den strămoșie a Măriei sale și s'au săvârșit miasăța Octom .. ve leat 7160 și au fost ispravnic Danciul Părăianu ot Mile“...

Mai 'nainte de a trece și la cele lalte acte ne vom opri asupra acestei prețioase inscripții, ca să ne lămurim bine despre înțelesul coprinsului ei cu atât mai bogat, cu cât este de laconic,—și anume: ce vrea să zică, *făcută de iznoavă din temelie*? pentru ce și-i *gospodja ego Elina*? și frasa „*pentru Craiova fostau moșie de strămoșie a Măriei sale*“;—cuvinte care până astăzi—exceptând pre de *iznoavă*, n'a fost de nimănă explicate,—și asupra cărora trăsesem atențiunea încă din 1881, că merita un studiu separat.

Pre *de iznoavă din temelie*, D-nu Hăsdeu, cu autoritatea D-sale necontestată, ni l'a explicat, ca însemnând o radicală restaurațiune, iar nu o edificare din nou. — Asupra acestui punct nu îndrăznim să fim de altă părere, mai cu seamă că, fie o restaurare radicală, — fie o edificare din nou, biserica în or-ce caz, tot numai fundațiune Basarabească rămâne. — Cutez însă a observa, că nu ved pentru ce să ne oprim numai la Banul Barbu Craiovescu, și să nu mergem

[illegible]

mai departe, dacă nu până la primul Basarab, — cel puțin până la Alexandru, socru lui Uroș craiul sârbesc, o sută de ani mai 'nainte de Banul Barbu, de când Craiova deja începuse să aibă ore-care importanță. — Cuvântul că Barbu ar fi fost primul Ban al Craiovei, ni se pare cu atât mai puțin convingător, cu cât noi am văzut mai sus, pag. 10-11 că a mai fost și alți bani ai Craiovei—ca pensionarul Regelui Enric al Anglizei bună oară, — și epitetul dat bisericeii de *Băneasa*, 'i-a fost dat numai și pentru prima oară de faimosul Anonim al Tunusliilor, fără să figureze în ver-un act, sau să fi fost cunoscut în graiul poporului Craiovean. Dar să trecem la restul inscripțiunii.

Observasem de mult timp faptul acesta caracteristic, că nu dam de ver o inscripție comemorativă a ver unei biserici sau monastirii de la Matei Basarab, în care să nu ved alături și nedespărțit de numele Său și pe acel al Doamnei Elina. În schimb pe nici o altă piatră de la alți Domni ca : Mircea, Petru Cercel, Mihai Viteazul etc. nu găseam și pe ver-una cu soțiile lor ; — de unde trăseseam conclusiunea că Matei Basarab a trebuit să aibă El singur cuvinte puternice care să 'L fi îndemnat a eterniza numele soției Lui alături de al Său. Și cuvintele acestea dupe cum se poate pricepe ușor nu puteau fi altele fără numai că Domna Elina fusese ceva mai mult de cât o simplă Doamnă—companioană menită să 'l facă viața fericită numai în strîmtul interior al căminului conjugal ; că Ea a trebuit să 'l fi fost și o copărtășe — cel puțin egală—dacă nu și superioară la mare parte din faptele Lui.

În adevăr, din date biografice ce avem asupra Ei, știm că a fost sora vestitului erudit al timpului, *Udriste Năsturel*; că prin urmare fusese crescută împreună cu fratele Ei și primise aceiași educațiune de la aceiași părinți; — că cu un cuvânt nu va fi fost una din comunele femeii boeroaice dupe acea vreme, ci ceva mai distinsă — superioară. — Proba despre aceasta este că pre tot timpul absenței Soțului Ei la Sтамbul, unde a trebuit să stea mai mult timp ca să-și reguleze și să-și stabilească pozițiunea de *Domn ales de țară*, iar nu numit după obiceiul de pe atunci de către Poarta Otomană, frânele guvernului — ale stăpânirii 'i-au fost încredințate numai Ei și relațiunile diplomatice cu streinii Domni în numele Soțului absent, numai de Ea au fost întreținute și conduse. ¹⁾

Noi cel puțin ne mărturisim ignoranța, nu cunoaștem un alt exemplu de vre-o regentă feminină în toată istoria țării noastre.

Matei Basarab deși coborîtor din cea mai veche și mai bogată familie domnitore a țării Românești, nu avusese prilejiul să primescă vre-o instrucțiune deosebită. Frageta Sa tinerețe 'și a petrecut'o pre viforosul timp al războielor de independență, de mărire și apoi... de restriște ale lui Mihai Viteazul. — Școala Lui cea mare 'i a fost a *nevoilor*, și a *experienței* de la care învățase multe, și mai cu seamă câtă credință trebuia să pue pe „*amicia unor diplomații fătarnice și astuțioase*“. Ast-fel El nu învățase multă carte și nu

¹⁾ Dion. Fotino. Istoria Daciei p. 92. Ziarul Columna lui Traian 18...

vorbea paremi-se altă limbă de cât pre cea maternă.
— Dar în vinele Lui curgea sânge nobil Roman, de la Alexandru, Negru-Vodă, Vladislav etc. Basarabi, și în acel sânge erea germenul—sămânța din care putea nasce or când or ce virtute, destul numai ca razele soarelui să le fi atins și încălzit. Și acel soare bine-făcător, geniul inspirator al tuturilor faptelor Lui de adevărat Domn Român și patriot 'I a fost se vede Doamna Elina, a cării nume îl găsim nedespărțit pe or-ce piatră pre care figurează și numele Său, și despre care El însuși ne a lăsat dovada cea mai duioasă, de chiar mormântul Ei.

Erte-mi-se aici o amintire de pe timpul când eream deputat al Craiovei—sînt acum ver-o 13—14 ani.— Atât în Cameră cât și în Senat, se formase un curent ostil cererei guvernului pentru un credit relativ la restaurarea monumentelor noastre istorice, și D-nu N. Ionescu în Cameră, iar regretatul C. Esarcu în Senat, anunțaseră de acord cu noi, câte o interpelare privitoare pe Sf. Nicolae și Trei Ierarhi din Iași, Mitropo-a din Târgoviște și pe sfântul Dumitru din Craiova.
—Intr'o zi de sărbătoare hotărâram un pelerinagiu la Târgoviște. Vizitând acolo biserica Domnească a lui Petru Cercel—catedrala vechei capitale a țării Românești, cum intrarăm într'însa, la dreapta, dederăm de ea mai frumoasă piatră sepulcrală ce am putut vedea în țara noastră, o piatră de marmoră cenușie de Italia—foarte frumos sculptată în relief.— În mijlocul ei într'un medalion în forma unei inimă ținut de două

figuri mitologice, care ne atrase mai întâiu atenția, citirăm următorul verset:¹⁾

*Homo natus de muliere
breui vivens tempore, repletis
multis miseris, qui quasi flos
egreditur & conteritur &
Fugit velut
Umbra.
Job. Cap 14*

Când descifrarăm apoi întreg epitaful de pe piatră, și vedurăm că sub acea marmoră cernită ca și inima îndureratului Ei Soț, repausa rămășițele pământesci ale *Acelia* ce fusese în viață *Elina Doamna lui Matei Basarab*..... ne înclinăram toți ca la mormîntul unei sfinte.... și.... cu gândul la *acele suflețe mari* care în viața lor umpluseră Țara de fapte bune și neperitoare, ne depărtăram fredonând triste strofe ale bardului Tîrgoviștei Cărlova:

„O! ziduri întristate, O! monument slăvit!
În ce mărire 'naltă și voi ați strălucit!...
Pre când un soare dulce, și mult mai fericit.
Iși revêrsa lumina, p'acest pămînt *robit**.....

Ce erea? Ce putea fi? Ce înțeles putea să aibă acel verset săpat de Matei Basarab pe marmora destinată să acopere pentru vecie pe scumpa Lui Elina, dacă nu, *un ultim și adânc omagiu adus de El*

¹⁾ Omul se naște din femei, trăind scurt timp, plin de multe miserii, ca și o floare resare și se trece și fuge ca și umbra.

insuși Acelia care 'i fusese geniul lui cel bun, — Creaticei a tot ce el putuse sub inspirația Ei să facă bun și folositor într'o viață scurtă și turburată de multe miserii omenesci.

* *
*

Dupe odioasa și mișelească crimă sevîrșită sub masca alianței și amicieii pe câmpul Turdei, în August 1601, care înlătură din calea barbariei pre Mihai Vi-teazul, cel mai mare luptător al creștinătății din câți se născuseră de la Ion Corvin și Ștefan Cel Mare al Moldovei;.... și dupe un interval de câți-va ani de Domnie a lui Radu Șerban, — timp necesar Turcilor ca să 'și vie în fire de groaza ce le-o inspirase vi-teazul, Voevod, Tronul Țerei Românești se scoase iarăși în *sacnasiu* marelui *Devlet* din Stambul la *mezat!* Și *areciurile* și *teslimurile* se repetau cu atât mai des, cu cât se găseau prea mulți aspiranți la onoarea de a săruta pulpana *antereului Marelui Padișah*, și mânilor mănjite de sânge ale Marilor Vi-ziri și ale lui Reis-Efendi.—Și cu cât acești arendași, sclavi ai Pașalelor din Stambul și ai *Serhatelor* de lângă Dunăre se schimbau mai des, cu atât birurile și jafurile în țară se înmulțeau și creșteau.

Un hristov rămas de la *Leon Vodă Tomșa* din 1631,¹⁾ ne dă tabloul mohorât despre starea miseră și de ticăloșie în care ajunsese țara, stoarsă până la măduvă de acei precupeți cu numele de Domni ai

¹⁾ V. Carpații No. 249, din 1884, ale mele acte și notițe istorice.

Țărei. Poporul în frunte cu boerii de dincoă de Olt, nemai putând suferi jafurile și nemai punând nici un temei pe jurămintele lui Leon, care în astuția lui aruncase toată vina numai asupra „Grecilor streini, cari vînd țara și o precupesc pre camete asuprite“, să ridică cu arma în mână ca să alunge pe asupritor.—De și *protestanții* sunt învinși, urmăriți până la Tismana de unde însă nu 'i pot scoate oștile lui Leon, mulțumindu-se drept pedeapsă să jefuiască Oltenia ca pe o țară neamică, — Leon se vede destituit de stăpîni sîi Turci și înlocuit cu Radu Alex. Iliș.

Țara însă sătulă de *lipitorile* care veneau din Stambul s'a unit de astă dată cu *pribegii*, cari reveneau cu oștile Oltene și cu ajutor Transilvan, și s'a împotrivit alegându-și de Domn pe *Aga Matei*, care de îndată a început a se intitula „Matei Basarab Voivod cu mila lui Dumnezeu, Domn al Țărei Românești“.

În urma strălucitei victorii repurtată de oștirea țărei, adunată cu credință împrejurul alesului Matei, asupra lui Radu care venea cu ajutor turcesc și Moldovean, *Marele Devlet* temându-se de o nouă ediție a rebeliunei lui Mihaî, de care 'și aducea încă aminte cu groază,—consimți a recunoasce și el pe alesul Basarab.¹⁾—Graba ce se vede că a pus'o Matei, ca să'si adaoge la numele său propriu și pre cel *Patronimic de Basaraba*, mai nainte chiar de a fi recunoscut de Poartă, — nu erea o superbie deșartă. Venit la Domnie fără voia Lui, în urma unei revolte armate contra precupeților din Constantinopol — El voia și

¹⁾ Xenopol. Istoria Românilor vol. VII-lea, VIII-lea.

I se impunea ca să dovedească, că Țara își *venise în fire*, și că prin alegerea Lui de Domn pământean din cea mai veche familie Domnitoare, ea usa de dreptul ei antic, care i se usurpase. — De alt-fel când El punea să se sape pe piatra Sfântului Dumitru că Craiova „fost-au moșie de strămoșie a Măriei Sale“, — El a voit să spue posterității două lucruri de o dată: că Craiova 'l aparținea de la strămoșii săi Basarabi, și că acest oraș fusese *Leagănul — Obârșia, Căminul străvechiu* al Basarabilor, — dupe înțelesul ce se da pe vremea aceia cuvîntului *moșie* și *strămoșie*, iar „*un neam, căruia 'l era numele de moșie Banovet, adecă Basarabești*“.¹⁾

Ast-fel explicată *Inscripția cea veche* a Sântului Dumitru se vede, cum și numai printr'însa se leagă istoria originii Craiovei până în cele mai depărtate timpuri.

Acum să vedem ce spune și actele; — și în primul rînd importantisimul Chrisov care urmează:

Io Stefan Mihai Racovitză Voevod i Gospodar vsei zemle Vlascoi. II

A lucrării și a facerii de bine de Dumnezeu gînditor lucru și la tot creștinul datorie iaste și la Dumnezeu prea bine primit, căci că mai întîiu de tôte prea gînditorul de Dumnezeu făcător de bine îl face, precum blogoslovnica cuvîntare într'acești chip grăiasce, făcînd bine socotcasce-o cugetare de Dumnezeu. Dar cu cât mai vîrtos dupe datoria cea netăgăduită mai ales dintr'alții la stăpînitori, la oblăduitor, și la Domn se cuvine această de Dumnezeu plăcută

¹⁾ Manuscriptul Istor. Țării Rom. Ediția Ioanid 1859 p.

lucrare spre mulțumirea și răsplătirea îndatorirei ceî de către Dumnezeu și buna gândire, la acela de la carele cea după pământ stăpânire ca o sortă a luat, și celuia ce de cât altora mai mult 'i-au dat a se asemana într'acești chip spre facerea de bine a obștei datorie are. Și încă când și către ceale înfrumusețate și dumnezeesci locașuri, milostivi și darnici cu facerea de bine se arată unde cea fără de sânge jertfă se săvârșasce întru lăudat numele lui Dumnezeu necontenind și neîncetat se laudă și se proslăvesce.

Drept aceia și noi întru Christos Dumnezeu bine credinciosu blagocestivu și de Christos iubitor, Io *Ștefan Mihail Racovitza* V. V., din mila lui Dumnezeu Domn și oblăduitor Țării Românești, de vreme că din noianul milostivirei celui prea înalt ne-am înălțat la această stepenă înaltă și prea slăvită a Domniei, nu numai ca un Domn, ci mai ales ca un diadoh scaunului părintesc, dintâiași dată avem tot cugetul nostru învoeșat spre cel de obște folos pământului acestuia, a se aduce toate ale politiei la stare bună, cum și ceale Dumnezeesci a se păzi și a se întemeia. Ci de vreme că între altele, însciințându-ne Domnia mea și de sfânta și dumnezeesca Besearică din orașul Craiova (la care se cinstesce și se prăznuiasce hramul sfântului marelui Mucenic Dimitrie, isvorătorul de mir) cum că a rămas la slabă stare, ne avându-și purtătorul de grije spre dregerea acelor ce se învechesc și se strică. Din năstăv Dumnezeesc ne-am îndemnat de am dat această sfântă și dumnezească Besearică, ca să fie sub iconomia și totă purtarea de grije a sf. sale *Părintelui Episcopului Kir Partenie* de la sf. *Episcopie a Râmnicului*, ca să 'i aibă sf. sa purtarea de grijă a cuviințelor ei podobe atât pe din lăuntru cât și pe afară. Și socotind Domnia mea că iaste cu cale și cu cuviință la un oraș ca acela a se afla și un dascăl Rumânesc la această sf. Besearică, pentru învățătura celor streini și a copiilor săraci care rămân fără de părinți și n'are cine le purta grija pentru învățătura cărții. Așijderea și pentru învățătura orân-

duialelor preoțesci, a celor ce s'ar alcage vreadnici de hironisit, dupe ponturile ce s'aũ dat prin testamentul ce de isnová s'aũ aședat acum de Domnia mea pentru folosul obștei. Orânduim Domnia mea să fie sf. Sa și un dascăl la această sfântă Besearică pentru învățăturile ce mai sus arătăm, care dascăl să fie scutit de toate dădiile și orânduialile Vistieriei ca să pôtă păzi școla spre procopsela ucenicilor. Dar fiind-că această sf. Besearică nu are alt venit cu carele s'ar chivernisi de către arhieria sa atât trebuințele acei sfinte Besearici cât și hrana și îmbrăcăminte a acelor scolari săraci și plata dascălului, am găsit Domnia mea această mijlocire, carea nici Vistieriei easte spre vre o scădere, ca la vreme de păs iarăși să se ia, nici iaste lucru strein carele silniceasce închinându-se să caute vreme de desupunere, fiind-că acea sf. și dumnezească *Besearică* iaste zidire domnească de răposatul *Matei Vodă Basarab* zidită pre loc domnesc, însăși *Besearica* ca un *clironom* ce are trebuință are cale să își ceară ajutor la trebuințele sale de la cei ce se odihnesc și se chivernisesc pe *moșia sa*. Pentru aceia și Domnia Mea, ca un Domn adevărat *clironom* și în voe stăpân pe lucrurile domnesci, am închinat și am afierosit totă *moșia domnească din orașul Craiovei*, câtă se va afla nedată și neafierosită la altă parte cu cărți domnesci, și afară din *curțile* D-lor boerilor de acolo din orașul Craiovei, ceailaltă totă moșia să fie a acestei sf. *Besearici*. Dupe carea orânduim Domnia mea să se ia pe sēma acesti sf. Besearici, de cel orânduit de arhieria Sa dijmă din toate semănăturile și rodurile dupe obicei, și de casele toate ce s'ar afla pe moșia aceasta, afară și în oraș, să se ia pe an bani 90, adecă la sf. Gheorghe bani 45 și la sf. Dimitrie bani 45, și de butia de vin taleri unu dupe obicei. Ca cu acest venit să se chivernisescă atât podoba și trebuințele aceai sf. Besearici, și trebile arhieriei Sale și a poslujnicilor, în câtă vreme se va zăbovi acolo în Craiova când ar merge cu rebî în eparhia Sa pentru folosul și îndreptarea norodului,

cât și simbria dascălului și hrana și îmbrăcămintea acelor școlari streini și copii săraci fără de părinți, și hrană acelor orânduți de hirotonisit până a învăța orânduile preoției. Și fieș-carele din cei ce se odihnesc pe această moșie, dupe cum au coprintul lor până acum, așa să stăpânească, iar care ar vrea a mai coprinde loc și a mai face alte înoriri, aceștia prin știrea și volnicia sf. Sale Părintelui Episcopului, așa să coprină și să înoiască, iar fără de știrea sf. Sale să nu fie volnici. Care această mai sus zisă danie și afie-rosire printr'acest cinstit și bine închipuit *hrisov* al Domniei Mele *isbrănim* și hotărâm într'acestași chip să se urmeze, adică toți cei ce șed pe această moșie să 'și dea *adetul* moșiei din toate la cel orânduit de arhieria Sa, atât dijma cât și chiria fără de nici-o împotrivire. Ca să fie sfinteii acestei Besearici de ajutor și de întărire, iar Domniei mele și răposăților părinților Domniei mele veacinică pomenire Rugăm dar și pre cei ce în urma noastră se vor orândui de la Domnul Dumnezeu a fi Domni și oblăduitori Țării Rumănesci să întăriască dania acestei sfinte Besearici și cu hrisovele Domniei Sale ca și ale Domniilor Sale dani și afierosiri, să fie de alți în urma Domniilor Sale primite și în sémă ținute. Întărind Domnia mea *hrisovul* acesta cu însuși credința Domniei Mele. Io *Stefan Mihai Racovitză V. V.* și cu credința prea iubiților domniei mele fii *Mihai V. V., Constantin V. V.* Și mărturie punem pe toți cinstiții și credincioșii boiari cei mari ai divanului Domniei mele: *Pan Toma Cretzulescu Vel Ban, Pan Radul Văcărescu Vel Dvornic, Pan Constantin Cândescu Vel Logofăt, Pan Atanasie Ipsilant Vel Spătar, Pan Vel Vistier, Pan Toma Rafael Vel Postelnic, Pan Ioniță Guliano Vel Clucer, Pan Dimitrie Fotake Vel Paharnic. Pan Iordache Caragea Vel Stolnic, Pan Ianacake Roset Vel Comis, Pan Mihalache Vel Pitar; Ispramnic Pan Constantin Velichi Logofăt, și* s'au scris *Hrisovul* acesta în anul dintăi al Domniei, Dom-

niei mele în scaunul București de Popa Florea dascălul slovenesc. Febr. 7 an. 7273.

Io Stefan Voevod; Const. Cândescul, Vel Logofăt; Șerban al II-lea. Logofăt Procit.

(L. S.)

Din acest chrisov o adevărată carte de aur pentru Craiova, extragem numai câte va părți mai remarcabile: Zidită și înzestrată de Matei Basarab, Biserica ajunsese la slabă stare din cauza lipsei unui purtător de grije—de care lipsă se vede că atât vistieria cât și alți particulari profitaseră ca s'o despoae cu ce putuse să apuce fie-care.—Racoviță o reintegrează în drepturile Ei de moștenire asupra moșiei Domnești, și exceptând *curțile boerești* și alte coprinsuri ce vor fi cu *cărți Domnești*, obligă pe toți cei ce se odihnesc și se chivernisesc pe *moșia Sa*, ca să 'și dea dijmurile și de fie-care casă—afară și *în oraș* câte 90 de bani, și de butie de vin un taler.—Apoi o dă sub îngrijirea și iconomia P. S. Sale, ca să 'i poarte de grije etc. însă ca să întreție un orfelinat — *pe acei copii săracii de părinți*,.... și un *dascăl Românesc* pentru procopseala ucenicilor.—Și Racoviță adaogă că această mijlocire nu este lucru strein *luat în silnicie*, ca la vreme să se revindice, nici Vistieriei *de scădere* pentru că *biserica este hironomul* legitim al donațiunei lui Matei Basarab etc.

Ce fel de îngrijire și purtare de grije a avut'o orînduitul purtător de grije al lui Racoviță, se va vedea

în urmă; acum să mai adăogăm că informația ce se dedese lui Racoviță despre complecta slăbiciune a bisericeî erea chiar neadevărată, fiind că cu 10 ani mai nainte, i se mai dăruise o moșie de o boereasă,— prin următorul act de recunoaștere și de întărire :

III „Eu Constantin Racoviceanu biv al 2-lea Armaș, nepot de frate al reposateî jupâneseî Stancăî Fărcășancăî adeverez cu această încredințată a mea scrisoare *prea cinstitului* și *prea sfințitului* de Dumnezeu iubitorului *chir Grigorie Episcop* al Râmnicului noului Severin, ca să fie sînteî și Dumnezeeshî *Bisericeî cet marî* din orașul Craioveî unde să cinstește hramul sfântului marelui mucenic isvorîtorul de mir Dimitrie, toată partea de moșie din Viișoara, ce este pe apa Tesluiului jud. Romanați, care moșie a fost de moștenire a D-lui răposatul unchiu meu Iordache Fărcășanu ce au fost Vornic, și dupe sfârșitul unchiu meu Iordache rămîndui un cocon anume Ion și întâmplându-i-se și lui sfârșitul după obșteasca datorie s'au adus și s'au îngropat fericite oasele lui într'această sfântă și dumnezească biserică din Craiova, ce s'au zis mai sus. Decî după acea viind și ceasul sfârșitului mătusemea Stancăî ce se numește mai sus, când au fost la sfârșitul dumneaeî, din Dumnezească rîvnă și din bun cugetul inimei sale îndemnându-se bine-voind a orînduit ca s'o îngropăm și pe dumneaei într'acest Dumnezeesc locaș, alături la lîngă iubitul fiul dumneaeî, și au dat danie sfînteî bisericeî această moșie mai sus zisă, ca să fie pentru folosul și chiverniseala celor ce vor fi pe vremî poslujnici sfînteî bisericeî și dumneaeî și a tot neamul dumneaeî vecinică pomenire la sfântul jertfelnic. Decî și eu ca un Epitrop ¹⁾ ce m'au lăsat în urma dumneaeî ca să fiu purtător pentru toate de ceale ce sunt lăstate în diată purtători de grije, drept acea urmînd danieî și învățătureî dumneaeî, după datoria mea

¹⁾ Executor testamentar, dupe limbagiul de atunci.

am dat și eu această întărită scrisoare a mea ca să fie această moșie statornică și neclintită în veaci, sfintei și Dumnezeieștei besearici și pentru mai adevărată credință am întărit cu iscălitura și pecetea mea. Și măcar că am fost mai făcut și altă scrisoare asemenea pentru această moșie încă mai nainte, dar negăsindu-se am mai întărit și cu aceasta și au fost multe și vrednice mărturii care adeverează cu iscăliturile lor mai jos. Și s'au dat în orașul Craiova leat 1754 Iunie 25 Constantin Racoviceanu. (ss) Martorii.

Iar la 1778 mai primește de la bunul și înțeleptul Domn Alex. I. Ipsilant și alte mile, din al cărui chrisov extragem numai următoarele:

„.... Drept aceia și noi întru Christos D-zeu blagocestivul și de D-zeu iubitor Domn Io Alex. I. Ipsilant Vv.... socotim Domnia Mea și pentru sfânta *Biserică Domnească* din orașul Craiovei, unde se cinstește.... ce este *zidită din temelii ei* de Domnia Sa Matei Vodă Basarab, care au avut milă și de alți frați Domni, etc., adecă să aibă această biserică ce s'au zis mai sus patru preoți și un diacon, care să fie în pace și ertați de tot *birul preoțesc*, de zaherele și de *alte angari* nici cum să nu se supere, să aibă a scuti de dijmărit *stupi i rimatori* 200, i de vinăriciu vin vedre 400 și de oierit oi 200, cum și *lude* patru să aibă a ține.... ca să poată fi de *poslușanie sfintei biserici*; asemenea și un *dascăl* slovenesc ce este la această biserică să fie scutit și apărat de toate dăjdiile ca să poată fi statornic pentru învțătura copiilor ce vor năzui să învețe carte; și iar să aibă a ține un scaun de carne ce este în Craiova scutit de erbărit, de vamă, de *vătașii de măcelari* și de toate angariile, pentru care poruncim etc., ca să poată fi sfintei bisearici de ajutor și chiverniseală, iar Domniei Mele și părinților Domniei Mele, pomenire. Și am întărit chrisovul acesta cu credință etc. Ispramnic Manolache Brâncoveanu Vel logofăt de țara de sus și s'au scris în București.... la leatul 7282,

iar de la Chr. 1778, luna Martie. Io Al. I. Ipsilant Vv. (Ureche Ist. Românilor Arh. Statului Cond. 3)

X Din tot ce am spus până aci rezultă:

I. Că încă de la fondarea Ei, biserica sântului Dumitru să știa și se putea ști de pe inscripțiile aflate pe frontispiciul ușei sale și altele de pe ziduri, *de cine și când au fost clădite*;

II. Că existau nu unul—ci mai multe chrisoave și alte acte, din care se putea afla adevărații ei fondatori;

III. Că n'a figurat de cât ca biserică Domnească, —(biserica cea mare în graiul și mintea poporului dupe actul lui Racoviceanu), iar nici când cu epitetul de *Băneasă*, sau să fi fost Monastire de călugări.

Și că în fine

IV. Că moșia *Craiovei* — *Domnească*, exceptând curțile boerilor—cea laltă toată erea a bisericeii ca un clironom. (Prima donațiune de la Matei Basarab ¹⁾).

* * *

Meritul invențiunei fabulei cu Petru și Asan ca fondatori ai bisericeii noastre, este al Istoriei Valachiei, rămasă celebră sub numele de *Anonimul fraților Tunusli*, iar acela al punerii ei pentru prima oară în circulațiune ca o marfă adusă din Viena, este al editorilor săi *filotimii și iubitorii de neam* frații Tu-

¹⁾ Există hotărnicia moșiei Domnescei făcută de 2 boeri hotarnici Radu Socoleanu Șetraru, I. Fota Vlădoianu Biv Vel Medelnicer din anul 1761 Mai 5, când au mers marforii cu trăștele cu pământ în cap, arătând hotarul despre Sud—Balta Jitianul, la Nord Șimnicu, la răsărit moșnenii Vulcănești și la apus Jiul etc. Arhiva Episcopiei Râmnic Noul Severin.—Copie în arh. Primăriei.

nuslii, originarii de dincolo de Dunăre și stabiliți cu negoțul în orașul Craiova.¹⁾

Este timpul și locul ca să vedem ce se scrie în această istorie anonimă, pre care vedem că autori din cei mai însemnați nu se ostenesc de a o cita ca pe o fântână istorică curată.

La fila 17 cap. B. titlul „cum vorbește cronologia Țerei Românești despre începutul dominațiunei Craiovei“, citim :

„Din poporul Romanilor strămutați în Misia, despărțindu-se câți-va au retrecut Dunărea la Turnu-Severinului (cadilicul Mehedinț), și dominând cele cinci cadilicuri ale Craiovei de la munți până la Dunăre, și riul Oltul, nobilii lor și au ales conductor din neamul Basarabilor, și înmânându-i frânele stăpânirei (καὶ ἐγχειρίδια αὐτῶ τὰ πηδάλια) l’au proclamat Banovitz, sau Ban, și scaunul său l’au pus dintr’un tîiū în Turnu-Severin în cadilicu Mehedinț, mai pe urmă la Strehaia în același cadilic, și în urmă la Craiova. Când însă s’a făcut aceasta — necunoscut este.

Apoi sub titlul „Scrie Niceta Choniat anul 1185“, urmează :

„Domnind Isac Anghel autocratorul Constantinopolului s’au resculat frații Români *Ρεῦμανοι* Petru și Asan, (carī aveau clădită o biserică cu hramul sântului Marelui Mucenic Dimitrie în patria lor) îndemnând pe Români și pe Bulgari la unire, zicând că ’i va ajuta Marele mucenic, și înțelegându-se au pornit cu grabă către Slavia apoi coborând muntele și ajungând și încăerându-se cu pomenitul Împărat, și învingându-se Petru și Asan, fugind au trecut Dunărea la

¹⁾ Ιστορία τῆς Βλαχίας Πολιτικὴ καὶ Γεωγραφικὴ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς καταστάσεως ἕως τῆ 1774 ἔτους. Ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας 1806.

locuințele lor, dar nu au încetat să 'și urmărească scopul lor. Și unindu-se Românii cu Tătarii, iară-și au năvălit asupra Grecilor și găsind pe Ioan Cantacuzin Cesaru, cumnatul menționatului Impărat, așezat cu armata sa într'o câmpie, s'au ascuns Petru și Asan cu armata lor într'o pădure. În timpul nopții pe neașteptate au năvălit asupra armatei grecești și au masacrat-o în cât abia au scăpat Cesarul de pericol cu puținii oameni ai săi, iar baiaracurile cu lagărul și cu vestmintele sale aurite luându-le Petru și Asan, s'au încălțat în cisme roșii domnind singuri. Iar Petru și diademă. împărătească punându-și pe cap, se lăuda cu semeție că vecinic vor fi Românii învingători imperiului Grecilor. Cu acest privilegiu au pus stăpânire Petru și Asan asupra Anhelonului călcând și preste Varna. De aci se învederează că acești doi frați sînt din stăpânitorii celor cinci cadilicuri ale Craiovei, căci acolo este biserica cu hramul marelui mucenic Dimitrie numită Băneasa, *atât de veche, în cât din nici verî o istorie românească, sau din vre-un hrisov să se arate cine s'o fi edificat.* ¹⁾

Se pare că emigrarea Romanilor în Craiova și în cele cinci cadilicuri ale ei către acest veac s'a întîmplat. Este de cercetat totu-și în ce an s'a petrecut strămutarea Romanilor cu Banul Basarab din Mesia în sus în aceste cinci cadilicuri⁴.

Mai întîi, ceea ce pretinde anonimul că scrie Nichita Choniatul este neexact, aproape fals. — Choniatul când vorbește de căpeteniile răscoalei, Petru și Asan, dice că „erau din acei barbari locuitori din muntele Haemu cari se numeau mai de 'nainte *Misi* iar acum *Valachi*,” apoi că au zidit o biserică în patria lor,

1) . . . Ε'ντεῦθεν μέν δῆλον τοὺς δὴ τούτους ἀδελφούς εἶναι τῶν ἡγεμονευόντων τῶν πάντε καδδιλικίων τῆς Κραϊώβας; ἐκεῖ γάρ ἐστιν ἡ ἐορταζουσα τοῦ μεγαλομάστορος Δημητρίου ἐκκλησία, Μπανέσκα λεγομένη, παλαιότητα, ὡς ἐν οὐδεμιᾷ τῆς Ρῶμῆας ἱστορίᾳ, ἢ ἐν χρυσοβούλλῃ φαίνεσθαι τὸν ταύτην οἰκοδομήσαντα.

în muntele Haemu; ¹⁾ și mai departe când vine învingerea lui Petru și Asan și așa : *și sperându-i așa i-au împrăștiat, în cât începătorii răscoalei acesteia, și căpeteniile cu prietenii lor ca și turma cea de porci din Evanghelie în mare, așa și ei în Dunăre sărind, au trecut la Schiții din vecinătate* *Σχιδαι.* ²⁾

Constatăm așa dar, că, ca să poată trage conclusia sa falsă cum că Petru și Asan ereau din stăpânitorii celor cinci județe ale Craiovei anonimul nostru a trebuit să falsifice mai întâiu pe bietul Nichita Choniat, căruia nici prin gând nu i-a trecut de vre-o stăpânire a celor doi Valachi din muntele Haemu, asupra celor cinci județe ale Craiovei.

Dar să venim la Sântul Dumitru și la pasagiul cu pricina.

Anonimul din toate neexactitățile puse pe spinarea nevinovatului Choniat, trage cum se vede conclusia că, *se adeverează cum că acești doi frați sînt din stăpânitorii celor cinci cadilicuri ale Craiovei*, pentru că *aci la Craiova* se află biserica cu hramul Sântului Dumitru, *atât de veche*, că nici în vre-o istorie Românească, nici din vre-un *chrisov* nu se dovedește cine s'o fi clădit.

Cum nu se dovedește din nici o istorie și din nici un hrisov, cine s'o fi clădit, când și inscripția lapi-dară, ca și din hrisove se dovedea că este de la răposatul Matei Basarab Voevod ?

¹⁾ Vezi pe larg Șincai Chron. Românilor, an. 1186 și următorii.

²⁾ Șincai pag.—222—223.

Anonimul—dupe toate calculile n'a scris de cât dupe anul 1774, unde se opresce istoria lui, și înainte de 1806, când ea se pune în circulație fiind tipărită la Viena cu cheltuiala cinstiților și iubitorilor de neam frații Tunuslii, adevăat tocmai pe când și inscripțiile de pe ușa bisericii se puteau citi de orî-cine, și hrisoavele Domnești ereau cunoscute și puse în lucrare ca orî-ce decret Domnesc, prin reluarea moșiei Craiovei în posesiunea bisericii de către chiriarchul Eparchiei.

Atunci cum se explică toată fabula începînd cu „*scrie Nichita Choniati*”, și terminînd cu „că sântul Dumitru este așa de vechiu, că nici din chrisoave nici de aiurea nu 'î se poate da de urma fondărei ei.” ?

Explicațiunea am spus'o de la început; — se urmărea un scop pentru un înduoit interes, în interesul Anonimului, căruia se vede că 'î va fi puiat în cap ideea că se trage în linie dreaptă din Petru și Asan saii din ver-un Paleolog ôrecare ; și în al Acelora că-rora le căzuse cu greu ca să 'și dea *adetul* moșiei Sântului Dumitru.... și să *hrănească*, să *înbrace* și să *învețe carte pre acei copii săraci de părinți*.... dupe chrisovul lui Racoviță.

Dacă anonimul a fost Craiovean saii nu —, nu știu —, n'am putut afla — ; aii trecut și s'aii schimbat atăți Caimacamii și alții Meghistanii—unii chiar fii de Domni, atăți Vasilopolii, Vasiliadis, Craiovicii ¹⁾, Caloiovani și Pipero-fagis ²⁾.... prin Craiova, în cât cu greii

¹⁾ Literalimente fiiu de rege—Printii regali.

²⁾ Un pretins descendent din Imperații Bizantini petrecător mai mulți ani prin Craiova 1845—1849.

le poți da de rost. Positiv este că editorii istoriei l-au cunoscut, după cum se trădează singuri și la finele volumului unde dupe ce în dosul paginei 367 pun cuvintele „finele Istoriei Valachiei *Τέλος τῆς ἱστορίας τῆς Βλαχίας* imediat pe pagina următoare se vede titlul acesta cu litere majuscule: „Apendice aceluiași autor la istoria Daciei“ *ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ τῆς αὐτῆς Συγγραφέως εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Δακίας*

Adecă apendicele aceluiași *Anonim zero*, pre care editorii îl știaū.

Intențiunea de a mistifica adevărul ese și mai la evidență din aceia, că anonimul a avut grije ca să nu fie prins, pentru că la pag. 274 vorbind despre faptele lui Matei Basarab și despre multele biserici și monastiri ale Lui, evită cu totul pe Sânt. Dumitru, iar la pag. 331 pune pe Sântul Dumitru fără epitetul de *Băneasa* între Monastiri, iar nu între biserici; pre când Dionisie Fotino la viața lui Mateiū între multele și aceleași biserici uitând de ce spusese la pag. 114 menționează și pe *biserica Domnéască* la Craiova. La unul intenția urmărită cu grije; la Fotino buna credință.

Firește că epitetul dat bisericei noastre de anonimul Tunuslii de *Băneasa*, nu este fără importanță, dar importanța numai întru cât răspundea scopului urmărit, — ca să nu fie ceea ce era în realitate *biserica Domnească*, *adecă Basarabească*, ci Monastire.

Iată cine și în ce scop a inventat cel dintâiu legenda genealogiei Asanică a bisericei noastre! Iată ce este, și a cui este această faimoasă Istorie a Valachiei *afilotimilor și naționaliştilor Craioveni frații Tunuslii*,

și ce valoare istorică are pentru noi Capitolul B. de sub titlul:

Πὼς ὁμιλεῖ ἡ χρονολογία τῆς Ρωμαῖας τῶρας περὶ ἀρχῆς τῆς δεσποτείας τῆς Κραϊώβας!

O fabulă inventată în Craiova într'un anumit scop!

* * *

Originele Craiovei—se perd în negura veacurilor trecute—zic uni;—în evul mediu—repetă alții!

Craiova, cetatea Regelui Iovan-Ioanițiu-Caloian-Io-niță dupe cei mai mulți împreună *cu Părinții orașului nostru*.

Craiova n'are nimic de-a face cu Regele Ioanițiu etc. a zis bătrânul Laurian și a întărit Magistrii noastră de Istorie ca: Hăsdeu, Xenopol și alții.

Dar evul mediu este lung,—și dacă Craiul Ioanițiu n'are de a face cu Craiova—, va fi avut de a face Craiova cu ver-un Rege său Crai;—dar când—și care?

D-nu Xenopol primește derivațiunea Craiovei de la *Краи-Краиѣва* —, dar nu primește pe regele Cumanilor Ionas. ¹⁾

D-nu Iosif Bălan un eminent profesor din Caransebeș, nu vrea nici una nici alta; și nu din amor propriu ca Bănățian, că Craiova de pe râul *Mehadica* ar fi mai veche de cât cea de lângă *Jiu* —, ci pentru că, cuvântul *Craiova* ar fi derivând de la *Краина*

¹⁾ B. P. Hăsdeu, Negru Vodă. 1898 p. LXXXVII. Xenopol op. c. V. II, p. 161.

Краиора care însemnează Margine— de la Margine, ca și reul Craiova ce dă în Cerna și altele. ¹⁾

Ceia ce pöte să se adaoze la argumentele d-lui Bălan este și următorul fapt scăpat poate din vedere până acum, adecă, că, și noi — cei de dincoa, ca și frații Bănețeni de dincolo de munte, avem nu numai mai multe Craiove, ²⁾ dar și zecimi de alte sate și localități *omonime*, din care numai noi am constatat vre-o 70, și nu mai departe, de cât în cuprinsul vechiei *Dacii ripensis* — dintre Olt și Tisa. — Așa de exemplu: Verciorova, Cornu, Crușovu, Orevița, Lipove, Slatina, Eșalnița, Iablanița, Almăju etc. până la 70 ³⁾.

Or cum, de la *Cral* sau de la *Craină*, rădăcina ca și cuvântul întreg fiind *slav*, ne duce la acel popor de la care ne a rămas aproape întreaga nomenclatură a toponimiei Vechiei Dacii,—la Sclavini, cari au conviețuit cu, și s'au absorbit de elimentul Daco-roman —, adecă în secolul VI—VII-lea.

Omonimitatea constatată mai sus atător localități, *râuuri* și *comune* tocmai în regiunea Olteniei, Banatu Temișian și Hațeg este o probă mai mult.

Cestiunea continuității elementului latin în Dacia Trajană, nu se mai discută astăzi, de cât doar de

¹⁾ Biblioteca Noastră 15—17. Numiri de localități. Caransebeș.

²⁾ În districtul Mehediei: — Râul *Craiova* afluent al Cerneli, *comuna Craiova* — Globu-Craiova, vezi și Griselin op. cit. pag. 123. La noi în Oltenia osebit de Craiova noastră, Craiova Deal com. Căzănești jud. Mehedinț, pârâul Craiova afluent al Cerneli la hotarul Mehed. pl. Cloșani, vezi Marele Dicționar geografic al României.

³⁾ Presbiteriatele Diecesii Caransebeș, Calendar românului pe 1899.

vecinii și aliații noștri Maghiari; — altfel este constatat că Basarabii, ca și Sarabii și-au avut sediul lor tocmai în această regiune dintre Tisa și Olt, cu Jiul—vechiul Rhabon sau Arhabon, Ὠράβων ποταμός și Cerna-Tierna la mijloc. ¹⁾

Cei cari au botezat *riul și Comuna Craiova* de dincolo de munte, a botezat și *ținutul-moșia și apoi Craiova-Craiovița* și pe cele lalte de dincoace; și mai probabil întâiu acolo, unde 'și-au avut scaunul, și apoi mai la șes; — în tot cazul cu câte-va veacuri 'nainte de a se auzi de numele Cumanilor. ²⁾

Așa dar în evul al VI și al VII-lea trebuiesc căutate originile orașului nostru, și rămâne de a se cerceta, dacă Sclavinii, — sau dacă mai în urma lor ver-unul din primii Ban-Sarabi=Basarabi au avut ver-un *Crai* óre-care, sau că rēul — or ținutul Craiova, au fost ver-o dată de la *marginē*.

Pentru noi rămâne constatat că și orașul ca și moșia propriu zisă *Craiova* care se confundă, au fost moșie de strămoșie a Basarabilor — *un neam ce 'i erea numele de moșie Basarabești*.

* * *

Cele mai recente date istorice despre Craiova și înplicit despre biserica Sfântului Dumitru, dacă nu mă înșel, sînt doē importante opere: *Enciclopedia Română* din Sibiu; și *Marele Dicționar geografic al României*, București.

¹⁾ B. P. Hásdeu. Etimologicum Magnum—Basarabă.—Negru Vodă.

²⁾ Xenopol Istoria Românilor. vol. II. pag. 40—50—52.

În Enciclopedia, la cuvântul *Craiova* în partea istorică găsim, sub semnătura eminentului și naționalistului profesor liceal, *M. Strajan*, un admirabil resumat al tuturor părerilor emise asupra originelor Craiovei și a istoriei ei positive, cu părerea sa personală că aceste origine *se perd în negru evului mediu*.

Nu tot ast-fel putem zice și despre partea istorică din Marele Dicționar geografic al României, din care nu știi să distingi, ce este propriu al autorului savantului corp, și ce este al D-lui Hășdeu; pentru că mai întreagă această parte istorică, afară de câte-va pasage de la finit, nu este de cât un resumat confus al originelor Craiovei, fără a le cita de cât odată, când vorbind despre regele Cumanilor Iohanes zice: „*acest mare rege după părerea D-lui Hașdeu este fondatorul Craiovei — cetatea Regală*“, de unde te lasă să crezi (dacă nu vei fi știind cărei pene ilustre să datorează originea—pre care le copiază estropiat), că tot ce a spus autorul Dicționarului ar fi aparținând vastelor sale cunoștințe. — Dar și așa — Dicționarul se vede, n'a știut pe Negru Vodă al D-lui Hășdeu. — Ceea ce îi aparține propriu Dicționarului este de unde începe cu „*Reamintim că Craiova este locul de reședință al banilor etc., etc.*“ — Poate că va fi fost reședință!—Mai la vale: „*Patronul vechei biserici Sfântului Dumitru servă de scut orașului*“. — Recomandăm această descoperire D-lui Primar al Craiovei! Și în fine că „*D-nu Tocilescu a constatat prin strada Mărgăritărelul cum trece limesul roman cunoscut sub numele Brazda lui Novac*“. — Noi

recomandăm Dicționarului pe *Istriana* neuitatului bătrânului Laurian 1845, și *Dacien* von D-r. I. Neigebaur Kronstadt 1851.

Atrași de curiozitate de frumusețile istorice ale Dicționarului, am căutat câte-va localități din prejma Craiovei, și iam spicuit nește adevărate *mărgăritărele*, care ar fi păcat ca să rămâe necunoscute de puținii cititori ai acestor schițe.

Așa spre exemplu:

„*Negoești*, comună rur. plasa Amărădia, jud. Dolj,..... în timpurile cele mai vechi a aparținut familiei Brăiloiu, care a fost trecută ca zestre unui Principe, graf-austriac prin căsătoria sa cu o fiică a lui Neagoe Basarab, apoi a fost devenit moștenire lui Brăiloiu Cornițoiu, și în fine vândută lui Paciurea, pe timpul lui Vodă Suțu, etc“. Acest galimatia clasic n'are nevoie, de comentariu. Alta:

Craiovița, Balta, pl. Ocolu jud. Dolj, pe care crește trestie și papură „Nu zeu! vor fi crescând și *brôște!* — Apoi și mai nostimă:

Crețești. Mănăstire jud. Dolj, pl. Dumb. d. s. comuna Breasta; satul Crețești; este în ruină; se crede că a fost fondată de *haiduci* din timpuri vechi.“

Să vede că autorul 'și a cules aceste date de la un personagiu menționat în articolul meu „*O dulce amintire*“ publicat în Ziarul Carpații No. 35 din 1884, în care am reprodus și inscripția *ruinei* fosta Monastire de la Crețești — sat care de la regulam, organic s'a desființat.—Dar să ne înțelegem!—publicând inscripția, din care se vede că fondatorul bisericei a fost viteazul comandant al *roșilor* lui Matei Basarab,

anume *paharnicul Barbu Brădescu*, eu n'am spus că Brădescu saū ver-un Brădesc ore-care să fi fost *haiducī!* De altfel afacerea priveşte pe amicii mei Mişu N. Seulescu, profesor universitar şi N. P. Romanescu, deputatul şi Primarul Craiovei, ca urmaşi ai lui Brădescu să se explice cu Dicţionarul cum vor voi.

Eu, pentru respectul ce 'l-am pentru Inaltele persoane din fruntea Dicţionarului, care nu pot fi atinse prin observaţiile mele de mai sus, reproduc inscripţia Mon. Creţeşti dupe *Carpaţii* :

„Această sfântă şi Dumnezeiască mănăstire Creţeşti fosta făcută dintr'untâiū de Dumnealūi Barbu Brădescu bivel paharnic, şi învechindu-se şi de tot stricându-se zidul, acumă cu mila şi ajutorul lui Dumnezeu de iznoavă şi din temelie aū prefăcut'o şi aū zidit'o D-lui Constantin Brădescu bivel clucer nepotul Barbului paharnic, înfrumuşetând-o şi înpodobind-o precum se vede cu toată cheltuiala şi osteneala D-lui, unde să prăznueşte sfântul şi marele prooroc Ioan Botezătorul, în zilele prea luminatului nostru Domn Ioan Constantin Nicolae voevod la leatu de la facere 7265, iar de la naştere 1757 Aug. 5.“

Cel puţin să se ştie cum se scriu şi astă-đi datele noastre istorice de către autori anonimi.

* *
*

Orī cât de paradoxală se va fi părut, afirmarea mea de la început—, rămăiū în credinţă că am descoperit adevărul: Sântul Dumitru trebuia să fie un minor rătăcit de preste Dunăre, ca să-ī se pótă împărţi moşiile, cum s'aū împărţit hainele lui Christos.

Iar Craiova trebuia să-și justifice numele de cetatea Craiului — cetate regală, — fie că acel Craiu s'ar fi numit Iovan sau Hasan.

Din fatalitate, cupiditatea și ignoranța dându-și mâna, au făcut ca *legenda* născocită de un condotiere — un adevărat *haiduc* dupe (expresia Dicționarului Geografic), rămas în umbra anonimatului, să treacă drept o *axiomă*, și să prindă rădăcini așa de adânci, în cât nici dupe un secol nu ne putem scutura de dânsa.¹⁾ Ba ce e mai mult, că 'și au ajuns îndoitul scop, făcând pe de o parte să se uite numele cel ilustru al fondatorilor adevărați, iar pe de alta să i se împartă creștinește averea.

Dosarul de unde am extras actele reproduse, nu este epuizat; — el conține și alte acte, date și socoteli etc. etc., care însă nu-și au locul aici. Ceia ce 'și mai pôte afla aci locul, este doar că, nu-mai mult de cât după o jumătate de secol — 1846, *Monumentala Biserică* erea dejea ruină — cum se vede aci alăturat, iar *sutele* de mii de lei adunate din arenzile anuali ale moșiilor *Punghina* și *Viișioara* — (căci Craiova erea dejea împărțită) destinate, ca să'i aibă toată iconomia și îngrijirea atât la cele ce se strică și spre podoaba ei pe din afară și pre din năuntru, și *pentru hrana, îmbrăcăminte și învățătura acelor copii săraci de părinți și plata dascălului rumânesc,.....* " s'au lipit de degete..... blagoslovene.

* *

¹⁾ Și astăzi pe scutul orașului se vede un închipuit Rege Ioanițu, inventat de regretatul Profesor de desemn Sălejean.

Dacă cele două genii ale neamului Românesc : *Eliad* și *Hășdeu*, ar fi cunoscut, nu toate actele, ci numai unul din cele ce am reprodus mai sus, sînt sigur că și *Cel dintîi* cu ingeniul său prodigios, ca și *Cel din urmă* cu vastele sale cunoștințe și putere de argumentațiune, ar fi ajuns de mult la aceeași conclusiune adecă, „Că atît biserica Sfîntului Dumitru, ca și cetatea Craiova sînt în adevăr nodul care nu lasă a se rupe firul istoriei noastre dintre secolul al VI-lea—XIII-lea;” însă fără Regele Ioanițiu sau Ionas; și că atît *una* cît și *cea altă* fiind una și aceeași moșie de strămoșie a Basarabilor Severineni, *Aceștia* sînt și unicii și adevărații lor fondatori,—și că înfine numai *lor* și *neamului lor* strălucit prin demnul de dînșii moștenitor, *înțeleptul și piosul Matei* și a generoasei sale soții *Elena Doamna*, se datorează *ființa și dănuirea* acestei cetăți... Craiova!!

* * *

Ca o datorie de recunoștință personală, nu pot termina mai bine de cît, tot cu cuvintele neuitatului autor clasic profesorul de arheologie *Odobescu* :

„...*Matei* *Basarab* dacă n'a fost singurul eroi al țării Românești, negreșit c'a fost cel mai mare domnitor al ei, cel ce a știut să împreune puterea armelor de apărare, cu regularea progresului și ordinei în năuntru. De câte ori am urcat muntele Arnotei, unde mormîntul lui de marmoră stă ascuns într'o modestă capelă, aleasă chiar de dînsul pentru ultimul locaș, am simțit în mine cucernica mulțumire ce inspiră cre-

dincioșilor, un pelerinagiu la locurile sante. De ce trebuie însă să trecem munți și dealuri, să suim stânci sălbatice ca să găsim lespeda consacrată unei așa glorioase memorii! N'ar trebui oare ca nația noastră să'și arate, într'un chip mai învederat, recunoștința către unii bărbați iluștri ca Mircea Bătrînul, ca Ștefan cel mare, ca Mihaiu viteazul, ca *Matei Basarab*....? Aceia sînt eroii țerei! **Acelora să le ridicați monumente!**

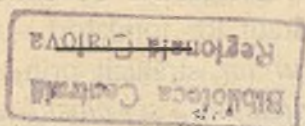

Tabla de Materie.

Prefață	Pagina 5 și 7
Craiova — Bănie I	„ 9
Cetatea Banilor. Casele Bănesci	„ 18
Monastirea Bucovăț	„ 28
Fântâna Basarab	„ 37
Biserica Sântul Dumitru	„ 44

ERATA

Cetitorul este rugat, ca înainte de a ceta cartea, să binevoiască a face îndreptările de mai jos:

<u>Pag.</u>	<u>Rândul</u>	<u>In loc de</u>	<u>Se va îndrepta</u>
51	21	a din Târgoviște	lia din Târgoviște
51	21	Craiovam	Craiova.
51	25	la drepta,	la dreapta,
51	26	ea mai frumoasă	cea mai frumoasă
51	28	scluptată	sculptată
55	18	spune	spun
57	35	rebi	trebi
59	24	revindice	revendice
59	25	hironomul	clironomul
63	30	Πολιτικῇ	Πολιτικῇ
72	27	regulam, organic	regulamentul organic
